

Forsvarsdepartementet.

St. med. nr. 5.

(1918).

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger som er truffet siden den ved kongelig resolution av 7de mai 1917 til Stortinget oversendte redegjørelse.

Forsvarsdepartementets innstilling av 5te mars 1918, som er bifaldd ved kongelig resolution av samme dag.

(Foredraget av statsraad Th. Holtfodt).

Siden utfærdigelsen av den redegjørelse som ved kongelig resolution av 7de mai 1917 blev tilstillet Stortinget, er der truffet endel yderligere forføininger saavel vedrørende hæren som marinen.

Departementet har latt utfærdige en redegjørelse herom og vil tillate sig at foreslaa at denne redegjørelse med bilag oversendes Stortinget.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

i n d s t i l l e :

At gjenpart av nærværende innstilling med bilag angaaende de forføininger som i 1917 er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger m. v., blir at tilstille Stortinget.

Indholdsfortegnelse.

	Side
A. Hæren.	
I. Vedrørende personellet	5
1. Hærens øverste styre.	5
2. Neutralitetsvernets ordning og styrke i 1917.	5
3. Brobevogtning og magasinvakter m. v.	7
4. Befalsuddannelse, skoler, kurser	8
5. Personalia, ekstrahjælp ved militære kontorer m. v.	9
II. Bebyggelse, indkvartering, foranstaltninger til fremme av krigsberedskabet og andre arbejder	12
A. Befæstningene.	
a. Oscarsborg med Svelvik	12
b. Tønsberg befæstninger	12
c. Kristianiafjordens fremskutte befæstninger	13
d. Kristianssands befæstninger	13
e. Bergens befæstninger	15
f. Agdenes befæstninger	16
g. Verdals befæstninger.	17
h. Kongsvinger befæstninger	17
i. Fredrikstad mineforsvar	17
j. Sarpsborg befæstninger	17
B. Garnisonssteder og øksørcerpladser.	
a. Fredrikssten	18
b. Fredrikstad	18
c. Hvalsmoen	18
d. Ski depotplads	18
e. Kristiania	18
f. Gardermoen	19
g. Jørstadmoen	19
h. Terningmoen	19
i. Heistadmoen	20
j. Evjemoen	20
k. Gimlemoen	20
l. Bømoen	20
m. Tvildemoen.	20

Redegjørelse for forfaininger som er truffet til høyde av rikets nøytralitet m. v.

	Side
n. Ulven	20
o. Bergen	21
p. Trondhjem	21
q. Stenkjærsanden	21
r. Nøytralitetsvernet — Ofotbanen	21
s. Drevjen og Mosjøen	21
t. Sætermoen	21
u. Elvegaardsmoen	22
v. Altagaard	22
w. Nyborgmoen	22
x. Bevogtning av Raufoss patronfabrik og Kongsberg vaabenfabrik	22
y. Vinterindkvartering av brovakter i 1ste divisions distrikt	22
III. Anskaffelser m. v.	23
1. Vedrørende intendanturen	23
2. Vedrørende sanitetet	23
3. Vedrørende veterinærvæsenet	24
4. Materiel til befæstningene	24
a. Minemateriel	24
b. Bevogtningsbaater, inspektionsbaater m. v.	25
c. Signalmateriel	26
d. Diverse materiel	26
5. Forskjellige foranstaltninger vedrørende befæstningene	27
6. Vedrørende den tekniske fællesetat	28
7. Motorcykler	29
8. Haandgranater	29
9. Geværkasser m. v.	30
IV. Flyvevæsenet — Luftforsvaret	30
a. Anskaffelser til flyvevæsenet	30
b. Kjeller flyveplads	31
c. Luftforsvaret	31
d. Underbringelse, montering, standpladser m. v.	33
e. Personel til Kristiania luftforsvar	33
f. Sikring av Norsk Hydros anlæg i Telemarken	33
g. Utarbeidelse av ekserserreglement m. v. for antiballon-skyts	33
h. Automobilantiballonbatteriet	34
i. Utsendelse av personel til utlandet	34
V. Forskjellig	34
a. Kommissjoner	34
b. Norsk officer — stipendium til krigførende land	35
c. Divisionsmusikkorpene til nøytralitetsvernet	35
d. Oscarsborgs musikkorps	35
e. Efterretningsvæsenet i Nord-Norge	35
f. Skrivemaskiner	35

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

	Side
g. Jernskap til generalstabens topografiske avdeling	35
h. Provisoriske desinfektionsanstalter	35
i. Utnyttelse av elektrisk spildkraft	35
j. Forberedelse til mobilisering ved jernbanene	35
k. Militærattachéer	35
l. Verkstedsdrift ved arsenalene	36
m. Trykningsutgifter	36
n. Flytning av den tyske hjelpekrydser «Berlin»	36

B. Marinen.

1. Vedrørende personellet	37
2. Vedrørende materiellet	37
3. Foranstaltninger mot drivende miner	40

C. Vedrørende utgiftene 41

Bilagfortegnelse.

Bilag 1. Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 16de november 1917 liggende indstilling angaaende forhøiet godtgjørelse for de i armestyrelsen indbeordrede officerer.....	42
— 2. Gjenpart av den til grund for kongelig resolution av 7de april 1916 liggende indstilling angaaende ekstragodtgjørelse til personel som blir beordret til tjeneste istedetfor militærpersoner ansat i den offentlige administration.....	43
— 3. Gjenpart av den til grund for kongelig resolution av 31te august 1917 liggende indstilling angaaende forandringer i den i bilag 2 omhandlede godtgjørelse m. v.....	44
— 4. Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 3dje november 1917 liggende indstilling angaaende midlertidig ekstraordinært lønstillæg for haandverksunderofficerer.....	46

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøitralitet m. v.

A. Hæren.

Departementet skal i det efterfølgende redegjøre for de forføininger som siden den ved kongelig resolution av 7de mai 1917 til Stortinget oversendte redegjørelse er truffet til hævdelse av rikets nøitralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger hvortil utgifterne er utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

I. Vedrørende personellet.

1. Hærens øverste styre.

a) Midlertidig forøkelse av personellet i armestyrelsen.

I henhold til den departementet ved Stortingets behandling av st. prp. nr. 103 for 1917 — jfr. indst. S. LXXI 1917 side 10 — givne bemyndigelse har der under den nuværende situation til forskjellige tider midlertidig været indbeordret til tjenstgjøring i armestyrelsen en del personel utover det organisationsmæssige antal.

Som en midlertidig foranstaltning er det ved kongelig resolution av 16de november 1917 bestemt at de i armestyrelsen indbeordrede officerer fra 1ste juli 1917 gives et saa stort tillæg til sit indkommanderingstillæg, at de opnaar samme løn som er bestemt for departementets sekretærer av 2den klasse med fradrag som i kongelig resolution av 21de oktober 1915 bestemt.

Gjenpart av den til grund for ovennævnte kongelige resolution av 16de november 1917 liggende indstilling følger som trykt bilag 1.

Merutgiften vil utgjøre ca. kr. 9 000,00 aarlig.

Til ekstra indbeordring av personel er ialt medgaat i 1917 ca. kr. 20 000,00.

b) Indbeordring av vernepligtige til armestyrelsen.

Den i st. med. nr. 13 for 1917 side 7 omhandlede indbeordring av vernepligtige i armestyrelsen har været fortsat i 1917.

Der har ialt været indbeordret 27 menige hver med 30 dages tjeneste.

Utgiften hertil har beløpet sig til ca. kr. 2 500,00.

2. Nøitralitetsvernets ordning og styrke i 1917, brovakter, magasinvakter m. v. og arbeidskommandoer.

Nøitralitetstjenestens ordning ved fæstningsartilleriet.

Ved fæstningsartilleriet har nøitralitetstjenesten hovedsagelig — likesom i 1916 — været utført av de ordinære og de ekstraordinære garnisonsavdelinger og av ordinært ekserserende linjeavdelinger og rekrutter, samt i nogen utstrækning av ekstraordinært (til nøitralitetsvern) indkaldte mandskaper.

Styrken av de til ordinære vaabenøvelser, garnisonsavdelinger og nøitralitetsvern indkaldte mandskaper tilsvarende omtrent forholdet 2 : 9 : 6.

Ved befæstningenes dækningsavdelinger har nøitralitetstjenesten været ordnet saaledes:

1. Ved Kristianssand: Fra 16de december 1916—13de februar 1917: Efter tur Jæderens bataljon (1047 mand) og Stavanger bataljon (991 mand) istedetfor regiments-samling 1916.

Fra 14de februar 1917—14de mai 1917: Efter tur Follo bataljon (786 mand), Fredrik-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

sten bataljon (801 mand) og Sarpsborg bataljon (876 mand) istedetfor regimentssamling 1916.

Fra 15de mai—15de november: 2 rekrutkompanier av Agdesidens infanteriregiment nr. 7¹⁾.

2 rekrutkompanier av Vesterlen infanteriregiment nr. 8¹⁾. (Sum 982 mand).

Fra 14de juni—14de december yderligere: 2 rekrutkompanier av Vestoplandenes infanteriregiment nr. 6¹⁾ (fra 14de juni ialt 1137 mand).

Fra 16de november—15de mai 1918: 3 rekrutkompanier av Telemarkens infanteriregiment nr. 3¹⁾. (Styrke 16de november—13de december 761 mand).

Fra 14de december—24de mai 1918 yderligere: 3 rekrutkompanier av Vestre Akershus infanteriregiment nr. 2¹⁾. (Styrke fra 14de december 868 mand).

2. Ved Bergen: Fra 17de november 1916—15de januar 1917: 2 rekrutkompanier av Søndhordland bataljon og 2 rekrutkompanier av Nordfjord bataljon. (Tilsammen ca. 500 mand).

Fra 16de januar—16de mars: 4 rekrutkompanier av Bergens og Nordhordland bataljoner (594 mand).

Fra 17de mars—15de mai: 4 rekrutkompanier av Hardanger og Sogn bataljoner (557 mand).

Fra 16de mai—16de november: 2 rekrutkompanier av Søndre Bergenhus infanteriregiment nr. 9¹⁾.

1 rekrutkompani av Søndhordland bataljon¹⁾.

1 rekrutkompani av Nordfjord bataljon¹⁾. (Tilsammen 697 mand).

Fra 18de juni—18de december yderligere: 2 rekrutkompanier av Nordre Bergenhus infanteriregiment nr. 10¹⁾. (Styrke ialt 1017 mand).

Fra 17de november—17de mai 1918: 3 rekrutkompanier av Østre Akershus infanteriregiment nr. 4¹⁾. (Tilsammen 726 mand).

Fra 16de december—17de mai 1918 yderligere: 3 rekrutkompanier av Østoplandenes infanteriregiment nr. 5¹⁾.

3. Ved Agdenes: Fra 13de november 1916—11te januar 1917: Yngste aarsklasse av 1916 aars rekrutter opsat i 2 kompanier av Søndre Trondhjems infanteriregiment nr. 12 (393 mand).

Fra 12te januar—12te mars: Yngste aarsklasse av 1916 aars rekrutter opsat i 2 kompanier av Nordre Trondhjems infanteriregiment nr. 13 (406 mand).

Fra 3dje mars—11te mai: Yngste aarsklasse av 1916 aars rekrutter opsat i 2 kompanier av Søndmør infanteriregiment nr. 11 (446 mand).

Fra 11te mai—11te november: 2 rekrutkompanier av Søndre Trondhjems infanteriregiment nr. 12¹⁾ (644 mand).

Fra 12te november—12te mai 1918: 2 rekrutkompanier av Nordre Trondhjems infanteriregiment nr. 13¹⁾ (317 mand).

I 6te divisions distrikt (Ofotbanen, Lødingen og fra ca. 1ste august Fagernes ved Narvik).

Fra 15de november 1916—15de januar 1917: 1 kompani av Tromsøy infanteriregiment nr. 16 (230 mand), nøytralitetsvern.

Fra 15de januar 1917—15de mars: 1 kompani av Tromsøy infanteriregiment nr. 16 (229 mand), nøytralitetsvern.

Fra 15de mars—15de mai: 1 kompani av Tromsøy infanteriregiment nr. 16 (174 mand), nøytralitetsvern.

Fra 15de mai—15de juli: 1 kompani av Søndre Haalogaland infanteriregiment nr. 14 (83 mand), nøytralitetsvern.

Fra 15de juli—15de august: 1 kompani av Nordre Haalogaland infanteriregiment nr. 15 (170 mand), rekrutter.

Fra 15de august—15de september: 1 kompani av Nordre Haalogaland infanteriregiment nr. 15 (171 mand), ordinær regimentssamling.

Fra 15de september—15de november: 1 kompani av Nordre Haalogaland infanteriregiment nr. 15 (97 mand), nøytralitetsvern.

¹⁾ Har ialt 8 maaneders sammenhengende tjeneste, hvorav 6 maaneder som nøytralitetsvern (undtagen for I. R. 3's vedkommende 5 maaneder).

Redegjørelse for forføyninger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

Fra 15de november—15de januar 1918:
1 kompani av Søndre Haalogaland infanteriregiment nr. 14 (103 mand), nøytralitetsvern.

civile vakter, nu utelukkende av militære vakter. Tjenesten utføres som nøytralitets-tjeneste.

3. Brobevogtning, magasinvakter m. v.

a) Brobevogtning.

Bevogtning av de viktigere broer har i 1917 fundet sted saaledes:

I 1ste kommandodistrikt: Fra begyndelsen av juni er brobevogtning etablert ved hjelp av ekstraordinært indkaldte vernepliktige ved Smaalensbanen, Kristiania—Drammen—Skienbanen og Bratsbergbanen.

Desuten er der civil politivakt paa Smaalensbanen ved broer indenfor den nøytrale zone (utsat ved Justisdepartementets forsorg).

I 2det kommandodistrikt: Ved aarets begyndelse blev Kristiania—Hamar—Tønsetbanen og Bergensbanen (til Gjeilo) bevogtet av engagerte civile brovaktmandskaper.

For Bergensbanens vedkommende er disse senere ombyttet med militære vakter. Desuten er etablert militært vakthold paa Kongsvingerbanen utenfor den nøytrale zone og civil politivakt indenfor denne (utsat ved Justisdepartementets forsorg).

Det militære vakthold utføres som nøytralitetstjeneste.

I 3dje kommandodistrikt: Ved Stavanger—Flekkefjordbanen bevogtes de viktigste broer av ekstraordinært indkaldte vernepliktige.

Til brobevogtning ved Sætersdalsbanen blir den fornødne styrke avgitt fra hovedreserven paa Gimlemoen.

I 4de kommandodistrikt: De viktigste broer langs Bergensbanen er bevogtet av militære vakter, som avgives fra den paa Tvilde—Bømoen ekserserende styrke.

I 5te kommandodistrikt: Bevogtningen av de viktigste broer paa strækningen Tønset—Trondhjem blev ved aarets begyndelse utført dels av militære dels av

I 6te kommandodistrikt: Brobevogtningen ved Ofotbanen besørjes som tidligere av den til nøytralitetsvern indkaldte styrke.

Den hele til brobevogtning anvendte styrke utgjorde:

Pr. 12te februar 1917:

58 militære + 123 civile = 181 mand.

Pr. 20de juni 1917:

314 militære + 146 civile = 460 mand.

Pr. 15de november 1917:

565 militære + 96 civile = 661 mand.

Utgifter til vaktlokaler m. v. ved brovaktene.

Man har bestemt at de utgifter som er medgaat til leie og indredning av vaktrum for brovakter, indlægning av signalklokker, ulempeerstatning for opsætning av gjerder paa privat mark m. v. skal utredes av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

Utgiftene til de av disse arbeider som er av varig interesse for jernbanene, vil bli bestridt av militæretaten og jernbanene i fællesskap.

b) Magasinvakter m. v.

Som sikkerhetsvakter ved militære fabrikker, depoter og magasiner har der dels været anvendt ordinært og ekstraordinært indkaldte vernepliktige, dels engagerte civile vaktmænd.

I sidste halvdel av forrige aar — efter «bombeaffæren» — blev vaktene betragtelig forøket, likesom en del for staten vigtige bedrifter har faat militær sikkerhetsvakt, saaledes Hafslund og Kykkelsrud.

Til bevogtning av Raufoss patronfabrik og krudtverk er der indkaldt 1 officer, 1 underofficer og 102 mand. Til den indre bevogtning er der engagert civile vaktmænd. Desuten til bevogtning av kraftoverføringen 1 underofficer, 1 korporal og 16 menige.

Til bevogtning av Kongsberg vaa-benfabrik er indkaldt 1 underofficer, 1

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

korporal og 32 menige. Til den indre bevogtning er der engagert civile vaktmænd.

Til bevogtning av eskadronmagasinet paa Mysen og brogalleriene i Spydeberg er der engagert civile vaktmænd.

Til Engene fabrikker, som har store leveranser av sprængstof til hæren, er der indkaldt en militær vaktstyrke paa 1 underofficer og 40 menige.

Til vakthold ved Norges banks hovedsæte i Kristiania og dens avdelinger i Kristianssand, Bergen, Trondhjem og Vardø er der avgitt militær vakt.

Ved Norges landbrukshøiskole er der — foranlediget ved de mange mystiske ildebrände — av de vernepligtige funktionærer, elever og arbeidere etablert vakthold, som godskrives vedkommende som utført nøytralitetstjeneste.

c) Forsterkning av Kristiania garnison.

Da Kristiania faste garnison var for liten til at kunne imøtekomme de berettigede krav som er fremkommet om avgivelse av militær vakt, blev garnisonen fra 1ste december 1917 forsterket med 100 utskrevne mandskaper, som tjenstgjør i skift paa 45 dage.

En saadan økning av styrken var nødvendig særlig av hensyn til bevogtningen av de værdifulde oplag av brændsel og proviant som staten har i Kristiania.

d) Vaktens samlede styrke

har — iberegnet den forsterkede garnison i Kristiania — utgjort:

Pr. 12te februar 1917:

390 militære + 28 civile = 418 mand.

Pr. 15de juni 1917:

119 militære 119 mand.

Pr. 15de september 1917:

240 militære 240 mand.

Pr. 15de december 1917:

859 militære + 25 civile = 884 mand.

e) Bevogtning av industrielle bedrifter og proviantlagre.

Der er indkommet en række anmodninger fra industrielle bedrifter og proviantlagre,

saavel stats-, kommunale- som private, om at faa avgitt militær vakt.

Disse anmodninger er som regel blit avslaat av hensyn til konsekvensene.

Man har imidlertid stillet vaaben og ammunition til raadighet for de av disse bedrifter som har engagert civile vakter.

Likeledes har man gaat med paa at disse vakter — hvor det var nødvendig — fik instruksjon i vaabnenes bruk av militært befall.

Ved de viktigste av intendanturens magasiner er der ogsaa engagert civile vaktmænd.

Der er truffet forføining til hurtig indkaldelse av militær assistanse ved Proviantteringsdepartementets lagre i paakommende tilfælde.

f) Arbeidskommandoer.

Til utførelse av en del planerings- og veiarbeider m. v. har der været indbeordret av Søndenfjeldske ingeniørregiment:

Til Raufoss patronfabrik 265 mand i tiden 22de september til 3dje oktober 1917 og 207 mand fra 2den november til 2den december.

Til Kongsvinger befæstninger 27 mand fra 16de oktober til 20de november 1917.

Nøytralitetsvernets samlede styrke i 1917 samt fordelingen pr. 15de december 1917 av den til nøytralitetsvern opsatte styrke fremgaar av utrykt redegjørelse.

4. Befalsutdannelse, skoler, kurser.

a) Nye inspektionsofficerer ved krigsskolen.

Paa grund av det ekstraordinært store antal kadetter har det været nødvendig at tilbeordre krigsskolen 2 nye inspektionsofficerer av infanteriet.

Utgiften beløper sig til kr. 240,00 pr. maaned.

For kommende termins vedkommende er forslag herom optat i budgetpropositionen, st.prp. nr. 1, hovedpost XII A, kapitel 2, titel 3—9, side 33.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

b) Tillæg for krigsskolens befal.

Paa grund av det økede arbeide ved den ekstraordinære utdannelse av kadetter har man tilstaat krigsskolens løytnanter og inspektionsofficerer av spesialvaabnene i tiden 10de januar—10de mai 1917 en til indkommanderingstillæg svarende ekstragodtgjørelse.

c) Befalsinstruksjon i haandgranatkastning.

For snarest at faa instruert infanteriets befal i bruken av haandgranater blev det bestemt at alt befal som skulde delta i infanteriets regimentsamlinger i 1917, skulde under de 3 dages regimentsbefalsøvelser gives instruksjon i haandgranatkastning.

Utgiftene hertil utover hvad der er bevilget til befalsøvelser samt utgiftene til forbrukt haandgranatmateriel blev tillatt utredet av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

d) Kursus ved desinfektionsanstalter.

For at faa opøvet det personel som for mobilisering skal anvendes ved hærens desinfektionsanstalter, har man tillatt avholdt et 14 dages kursus, hvori var indbeordret ialt 108 mand fra de forskjellige divisioner.

e) Instruksjonskursus for fæstningsartilleriets ulønnede kapteiner.

Overensstemmende med et fra Kommanderende General mottat forslag har man samtykket i utredelsen av de utgifter som er forbundet med avholdelsen av et ca. 14 dages instruksjonskursus for fæstningsartilleriets ulønnede kapteiner for at sette dem ind i de opgaver der vil paahvile dem i tilfælde av mobilisering.

Utgiften andrar til ca. kr. 4 000,00.

f) Instruksjonskursus for sikringsdetachementet ved Kongsberg vaabenfabrik.

Som sikringsdetachment for Kongsberg vaabenfabrik vil der ved mobilisering bli

avgit en styrke av feltartilleriregiment nr. 2's landvern.

For denne styrke har der været avholdt et 8 dages instruksjonskursus ved fabrikken.

g) Utdannelse av personel for infanteriets mitraljøsipelotoner.

Overensstemmende med Kommanderende Generals forslag har man samtykket i utredelsen av de utgifter som var forbundet med en ekstraordinær utdannelse av befal samt 25 menige stridende pr. regiment for at faa den nødvendige styrke til at betjene infanteriets mitraljøser.

h) Instruksjonskurser til utdannelse av lyskasterpersonel.

Det personel der er disponert til betjening av lyskastere ved Bergens, Kristianssands, Kongsberg og Raufoss's luftforsvar har været indkaldt til et 30 dages instruksjonskursus.

i) Kurser ved luftforsvaret.

For det til Kristiania luftforsvar disponerte personel har der i november—desember været avholdt et 25 dages instruksjonskursus med forutgaaende 3 dages befalskursus.

Utgift ca. kr. 25 000,00.

Likeledes har der været avholdt instruksjonskurser for personellet ved Bergens luftforsvar og et 20 dages kursus for det til Kykkelsrud luftforsvar disponerte personel.

Utgiftsoppgave vedrørende disse 2 kurser har man endnu ikke mottat.

5. Personalialia, ekstrahjælp ved militære kontorer m. v.

a) Chefsstillingen ved Kristianssands forsvar.

Under generalmajor Lunds sygdom fra april 1917 og aaret ut blev generalinspektøren for feltartilleriet, generalmajor Bødtker, beordret at overta stillingen som forsvarschef i Kristianssand og som chef for 3dje division.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

Generalmajor Bødtker oppebar herunder kostgodtgjørelse med nattillæg samt den for bestyrelse av divisionschefsembede fastsatte godtgjørelse kr. 90,00 pr. maaned.

Som midlertidig generalinspektør for feltartilleriet blev beordret ældste oberst i feltartilleriet. Denne oppebar likeledes kr. 90,00 pr. maaned.

b) Generalfelttøimesterens stab.

Paa grund av den økede arbeidsmengde i artilleriets tekniske fællestat blev der tillatt indbeordret 1 artillerikaptein til tjeneste ved generalfelttøimesterens stab. Utgiftene hermed beløper sig til kr. 6,00 pr. dag til vedkommende kaptein, samt til kr. 10,00 pr. dag + batteribestyrertillæg for den officer, der blev beordret at overta kapteinens batteri. Sidstnævnte utgifter bortfaldt fra 1ste juni 1917.

c) Kontorhjælp for generalinspektøren for infanteriet.

Paa grund av det med den nuværende situation følgende merarbeide ved generalinspektøren for infanteriets kontor er der tillatt indbeordret en officer til hjælp.

Utgift — indkommanderingstillæg samt paa reiser skyss- og kostgodtgjørelse.

d) Skrivemaskindame ved generalstabens mobiliseringsavdeling.

Da det økede arbeide i generalstabens mobiliseringsavdeling har nødvendiggjort mere skriverhjælp, har man samtykket i at der ved avdelingen midlertidig engageres en skrivemaskindame med en løn av kr. 133,00 pr. maaned.

e) Skriverhjælp ved 5te divisionsstab.

Paa grund av det økede arbeide ved 5te divisionsstab har man tillatt engageret en skrivemaskindame til staben med en løn av kr. 120,00 pr. maaned.

f) Arbeidshjælp ved 6te divisionsstab.

Paa grund av den økede arbeidsmengde, situationen har foranlediget ved 6te divisions

stab, blev der tillatt indbeordret 1 officer, som herfor blev tilstaat kostgodtgjørelse med nattillæg i den tid divisionsstaben var forlagt til Sætermoen.

Endvidere er der til samme stab tillatt indbeordret 1 underofficer, som herfor oppebærer vanlig indkommanderingstillæg, — kr. 90,00 pr. maaned.

g) Hvervet personel til Oscarsborgs mineavdeling.

Der er — overensstemmende med et fra fæstningsartilleriet mottat forslag — tillatt engagert 2 fyrbøtere og 5 sjømænd til Oscarsborgs mineavdeling.

Utgiften andrar til ca. kr. 14 000,00 aarlig.

Denne økning av personellet var nødvendig av hensyn til det økede baatmateriels forsvarlige behandling.

Nævnte personel er engagert for den tid nøytralitetsvernet varer, dog saaledes at det beholdes indtil materiellet er oplagt efter endt nøytralitetsvern.

h) Hvervet personel til de provisoriske befæstninger paa Bolærne og Rauø.

Man har — overensstemmende med fæstningsartilleriets forslag — tillatt midlertidig ansat 3 hvervede maskinister ved signalavdelingen for Kristianiafjordens fremskutte forsvar.

i) Vaabensmed og motormaskinister ved Kristianssands befæstninger.

Da det under det opsatte nøytralitetsvern ved Kristianssands befæstninger har vist sig ugjorlig for én vaabensmed at klare alle de arbeider som kræves for paa en forsvarlig maate at konservere artillerimateriellet og den utleverte krigsammunion, har man samtykket i at der midlertidig engageres en ny vaabensmed ved befæstningene.

Utgift kr. 6,00 pr. dag samt fri portion.

Endvidere er der til samme befæstninger tillatt engagert 2 motormaskinister til betjening av 4 nyanskaffede motordrevne lyskastere.

Godtgjørelsen er for hver av dem kr. 6,00 pr. dag samt frit kvarter.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

j) Betjening av Haaøen
radiostation.

Til Haaøen radiostation paa Oscarsborg er der tillatt engagert en jernbanetelegrafist, som tidligere har tjenstgjort ved stationen. Derved blir stationen sikrere betjent end kun ved vernepligtige som har faat en nødtørftig utdannelse som radiotelegrafister.

Utgiften er kr. 5,00 pr. dag samt fri portion.

k) Garnisonerende sersjant ved
Stjør- og Verdals befæstninger.

Ved Stjørdals befæstninger er der tillatt midlertidig ansat en garnisonerende sersjant av hensyn til utdannelsen av garnisonsavdelingens signalister.

l) Indbeordring av en sersjant
ved Narvikdetachmentet.

Til Narvikdetachmentet er der tillatt indbeordret til garnisonstjeneste en fastlønned eller ulønned sersjant, som derfor oppebærer kostgodtgjørelse med nattillæg.

m) Lægetjenesten ved befæst-
ningene m. v.

For at undgaa for hyppig skifte av avdelingslæger ved befæstningene m. v. er der for Agdenes befæstninger, Bergens befæstninger og ved Bergens forsvar truffet den ordning, at der er engagert læger for et længere tidsrum. Betingelsen er kr. 20,00—kr. 25,00 pr. dag samt fri portion.

n) Permission for fæstningsartil-
leriets fastlønnede befal under
nøytralitetstjeneste.

Overensstemmende med et fra fæstningsartilleriet indkommet og av generalstaben og Kommanderende General tiltraadt forslag har man samtykket i utredelsen av de utgifter der er forbundet med indbeordring av disponibelt fastlønned samt dertil villig ulønned befal av fæstningsartilleriet, saaledes at samtlige fastlønnede befalingsmænd, som i anledning av nøytralitetsvernet er indkaldt til stadig tjeneste ved befæstningene, kan gives indtil 30 dages permission aarlig.

o) Ekstragodtgjørelse for per-
sonel, som blir beordret til tje-
neste istedetfor militærpersoner
ansat i den offentlige
administration.

Der er i forskjellige offentlige kontorer ansat en del officerer og underofficerer «i distriktstjeneste», som under almindelige forhold beordres til tjenstgjøring ved sin avdeling i tur og omgang med avdelingens øvrige befal. Under de nuværende ekstraordinære forhold har det imidlertid i enkelte tilfælde været nødvendig for vedkommende kontorer at holde disse tjenestemænd tilbake fra deres militære tjeneste. Man har da maattet beordre til tjeneste andre officerer og underofficerer, som regulært ikke stod for tur til saadan tjeneste, og som paa denne maate har litt et ganske stort økonomisk tap derved at de er tat bort fra sit civile bierhverv.

For i nogen grad at raade bod herpaa blev det ved kgl. resolution av 7de april 1916 bestemt at de fastlønnede militære tjenestemænd, som paa denne maate paalægges ekstratjeneste, fra 1ste april 1916 kunde utbetales for saadan tjeneste en ekstragodtgjørelse av kr. 5,00 pr. dag for officerer og kr. 3,00 for underofficerer o: en til den dagjældende kostgodtgjørelse svarende godtgjørelse.

Forutsætningen for utbetaling av dette tillæg var at den ekstraordinære tjeneste ikke blev vedkommende godskrevet.

Hvor forholdet undtagelsesvis kom til at gjælde korporaler og menige, blev godtgjørelsen fastsat til kr. 2,00 pr. dag.

Bestemmelsen om at godtgjørelsen kun blev at utbetale, naar tjenesten blev ikke godskrevet, har imidlertid i flere tilfælde vist sig at virke haardt, hvad der end mer er blit tilfælde jo længere den nuværende situation har varet. Ved kgl. resolution av 31te august 1917 blev det derfor bestemt at godtgjørelse for ekstratjeneste som ovenfor nævnt kunde utbetales selv om tjenesten blev vedkommende godskrevet.

Samtidig blev godtgjørelsen fra 1ste juli 1917 forhøiet til de fra den tid av gjældende satser for kostgodtgjørelse med nattillæg (kr. 10,00 pr. dag for officerer og kr. 7,00 for underofficerer).

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

De til grund for ovennævnte kgl. resolutioner av 7de april 1916 og 31te august 1917 liggende indstillinger følger som trykt bilag nr. 2 og 3.

p) Midlertidig ekstraordinært løntillæg for haandverkerunderofficerer.

Ved kgl. resolution av 3dje november 1917 er bestemt:

1. Under den nuværende situation blir fra 1ste november 1917 og indtil videre samtlige i distriktstjeneste ansatte haandverkerunderofficerer (herunder ogsaa bøssebakere) at utbetale et saa stort ekstraordinært tillæg til sin løn at de ialt vil oppebære avlønning m. v. som for garnisonerende underofficerer bestemt.
2. De underofficerer som kommer til at oppebære tillæg som nævnt i punkt 1, tilpligtes at utføre garnisonerende tjeneste det hele aar.
3. Merutgiften ved de forannævnte foranstaltninger utredes av bevilgningen til nøytralitetsvernet, budgettets kap. 10.

Merutgiften anslaaes til ca. kr. 9 000,00 pr. maaned.

Som trykt bilag følger den til grund for resolutionen liggende indstilling.

II. Bebyggelse, indkvartering, foranstaltninger til fremme av krigsberedskapet og andre arbejder.

A. Befæstningene.

a) Oscarsborg med Svelvik.

1. Vedovner.

Under nøytralitetsvernet er fæstningens koksovner ved den sterke paakjending blit utslitt. Paa grund av vanskelighetene med at skaffe kul har det været nødvendig at gaa over til vedfyring. Man har derfor maattet anskaffe de nødvendige vedovner. Utgift kr. 2 000,00.

2. Brandslukningsmateriel til kulbeholdningene paa Oscarsborg.

Under den nuværende situation har man maattet holde en ekstraordinært stor kulbeholdning paa Oscarsborg til meget betydelig værdi. Av hensyn til brandfaren har kommandanten fremholdt nødvendigheten av at faa anskaffet en motorsprøite til supplerings av den eneste dampsprøite fæstningen raader over.

I betragtning av de store værdier som her staar paa spil, har man fundet at maatte samtykke i, at der blev anskaffet en motorsprøite. Utgift kr. 8 500,00.

3. Indlægning av elektrisk lys.

Paa grund av petroleumsmangelen og den betydelige ildsfare som er forbundet med anvendelsen av acetylenlamper, har det været nødvendig at indlægge elektrisk lys i bestrykningsbatterienes barakker paa Nordholmen, mineavdelingens loftsbarakke, etablissementet paa Seiersten samt barakken paa Sagajordet. Utgift kr. 4 500,00.

b) Tønsberg befæstninger.

1. Bedring av underbringelsesforholdene.

Efter en stedfunden inspektion ved befæstningene har sanitetschefen fremholdt, at underbringelsesforholdene trods tidligere forbedringer lar meget tilbake at ønske. Efter forslag fra sanitetschefen, der blev tiltraadt saavel av fæstningsartilleriet som av Kommanderende General, har man maattet indrede artillerikasernens loft til underbringelse samt anbringe gavler og vindusutbyg i fornøden utstrækning. Utgift kr. 6 000,00.

Videre har man efter uttalelser fra sanitetschefen, fæstningsartilleriet og Kommanderende General maattet opføre 6 flytbare barakker til underbringelse av besætningene ved kommandoplads og ved mine- og tændstationer. Besætningene her har tidligere været forlagt i tarvelige skur, som paa langt nær har tilfredsstillet de sanitære krav. Utgift kr. 26 600,00.

Redegjørelse for forføiningar som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

Endelig er til utbedring av mineavdelingens kjøkken medgåat kr. 1 600,00.

2. Verkstedsforholdene.

For at faa utført de nødvendige reparasjoner m. v. av befæstningenes materiel har det som følge av den stadige tjeneste under nøytralitetsvernet været paakrævet at utvide befæstningenes verkstedsrum samt anskaffe en mindre motor til drift av dreierbænk m. v. Utgift kr. 2 200,00.

c) Kristianiafjordens fremskutte forsvar.

1. Provisoriske foranstaltninger.

Som oplyst i st. prp. nr. 102, 1917 (jfr. side 19) blev der under den kritiske situation høsten 1916 truffet provisoriske foranstaltninger til sikring av Kristianiafjordens fremskudte forsvar i linjen Rauø--Bolærne.

For at faa heromhandlede anlæg saa effektive som mulig er disse i det forløpne aar fuldstændiggjort idet de efterhaanden er forsynet med kommandoplads, ammunitionsmagasiner m. v.

Likeledes har det i det fugtige og veirhaarde klima paa disse øer været nødvendig at sørge for besætningens forsvarlige underbringelse, i hvilken anledning der er opført mandskaps- og befalsbarakker, bolig for avsnitschefen, vaktbygninger, vandledninger, nødvendige vedskur, priveter m. v.

Desuten er anlagt de for trafikken nødvendige brygge- og veianlæg.

Utgiftene til de av heromhandlede forsvarsforanstaltninger, som ikke var forutsat i planen for Kristianiafjordens fremskutte befæstninger — altsaa alle de paa grund av situationen bevirkede utgifter — er foreløbig postert paa nøytralitetsvernets konto, men forat Stortinget kan træffe avgjørelse om, hvorvidt disse anlæg skal betragtes som supplerende led i det eventuelle samlede befæstningsanlæg, vil desangaaende særskilt proposition bli fremsat saasnart man har erhvervet fornøden oversigt baade over de uforutseede ekstraordinære utgifter som over de merutgifter, der maa bli en nødvendig følge av, at alle omkostningsberegninger for disse befæstninger var bygget paa priser før

krigens utbrud og følgelig ikke længer kan holde stik.

Til utgangen av aaret 1917 er til disse ekstraordinære provisoriske anlæg medgåat:

For Bolærne befæstningsgruppe

		ca. kr. 360 000,00
« Rauø	do.	« « 267 000,00

2. Elektrisk lys Bolærne.

Under den nuværende petroleumsmangel har det været nødvendig at søke skaffet andre belysningsmidler for den til Bolærne forlagte nøytralitetskontingent. Man har derfor tillatt anlæg av et provisorisk elektricitetsverk, drevet med lokomobil. Utgift kr. 10 500,00.

3. Elektrisk lys Rauø.

Ogsaa for den til Rauø forlagte nøytralitetskontingent har det været nødvendig under de nuværende forhold paa grund av petroleumsmangelen at skaffe elektrisk lys paa lignende maate som paa Bolærne. Utgift kr. 3 600,00.

d) Kristiansands befæstninger.

1. Underbringelse ved maskinstationen.

Under den permanente drift under nøytralitetsvernet har det vist sig at underbringelsesforholdene ved maskinstationen har været uboldbare og sanitært uforsvarlige, idet betjeningen har maattet underbringes i et kulskur.

Generalinspektøren for fæstningsartilleriet har efter personlig at ha tat forholdene i øiesyn fremholdt som nødvendig at tilveiebringe en bedre underbringelse. Man har derfor maattet opføre et beboelsesskur til betjeningen. Utgift kr. 3 000,00.

2. Dusjbad paa Odderøen.

Fæstningsartilleriet og sanitetschefen har fremholdt at det er absolut paakrævet, saafremt de hygieniske krav nogenlunde skal kunne tilfredsstilles, at mandskapene kan skaffes et bad pr. uke. Kristianssands folkebad kan paa langt nær tilfredsstille behovet

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

i saa henseende. Man har derfor maattet opføre et dusjbad paa Odderøen. Utgift kr. 11 000,00.

3. Pigtraad.

I betragtning av den rolle pigtraad spiller under nutidens kamp og under hensyntagen til at saadan traad ikke kan erholdes i distriktet, har man efter forslag fra forsvarschefen for Kristianssand fundet det paakrævet at anskaffe den for mobilisering nødvendige pigtraad til Kristianssands forsvar. Utgift kr. 3 000,00.

4. Stationer paa Oksø og Høifjeld.

Til lyskasterstationen paa Oksø har hittil været benyttet et bryggerhus og paa Høifjeld en jordgamme som underbringelse for betjeningen. Under den nuværende stadige tjenstgjøring har disse lokaliteter vist sig høist utilfredsstillende, hvorfor man overensstemmende med forslag fra generalinspektøren for fæstningsartilleriet har tillatt bygning av de nødvendige nye skur. Utgift kr. 1 600,00.

5. Transformator til Odderøen.

Under nøytralitetsvernet er den til Odderøens nordre del anskaffede 10 K.W. transformator blit fuldstændig overbelastet. Man har derfor været nødt til at anskaffe yderligere en transformator. Den nye transformator er paa 20 K.W., hvorved man ved parallelkobling har opnaadd en samlet effekt paa 30 K.W. Utgift kr. 1 500,00.

6. Tilbygning til underofficersmessen, Odderøen.

Da underofficersmessen paa Odderøen allerede under vaabenøvelsene har været trang og et litet trivelig opholdssted for underofficerene, og da forholdene i saa henseende er blit endnu værre under nøytralitetsvernet, har man efter forslag fra fæstningsartilleriet maattet foreta den nødvendigste utvidelse. Utgiften har været kr. 2 500,00.

7. Vedskur, Odderøen

For paa tilfredsstillende maate at opbevare befæstningens vedbeholdning har man overensstemmende med forslag fra fæstnings-

artilleriet tillatt opførelse av et vedskur beregnet for 200 maal. Beløpet — kr. 3 600,00 — vil bli mere end indspart ved at man opnaar en langt bedre kvalitet av veden ved lagring i skur end ved at la den ligge i fri luft utsat for nedbør.

8. Skur for lyskaster- og orografbetjening.

Efter forestilling fra generalinspektøren og chefen for fæstningsartilleriet har det været nødvendig at opføre et skur m. v. for betjeningsmandskaper ved en lyskaster, som anvendes ved bevogtningen av indseilingen til Kristianssand gjennom Vestergapet.

Utgift kr. 1 500,00.

Likeledes har det været nødvendig at opføre et skur for orografbetjeningen paa Graaheia til en utgift av ca. kr. 1 000,00.

9. Elektrisk lys.

Paa grund av vanskelighetene med at skaffe lysoljer til nøytralitetsvernets kvarterer i Søgne har man fundet det paakrævet at installere elektrisk lys i nævnte kvarterer. Utgift kr. 600,00.

Av samme grund og av hensyn til en effektiv bevogtning av ammunitionsbeholdningene har man efter forslag fra generalfelttøimesteren tillatt at indlægge elektrisk lys i arsenalets ammunitionsmagasin i Retranchementet. Utgift ca. kr. 900,00.

10. Inventar til nyt sykehus, Odderøen.

Av hensyn til befæstningens krigsberedskap og sykehusets bruk av de til Kristianssand forlagte avdelinger av nøytralitetsvernet har man efter forestilling fra forsvarschefen og sanitetschefen maattet anskaffe det nødvendige utstyr til det nye sykehus. Utgift kr. 5 000,00.

11. Indkvartering, Odderøen.

Kommandanten har fremholdt at det under nøytralitetsvernet er absolut paakrævet at skaffe mere barakkerum. I de nuhavende lokaler er anbragt mindst 170 mand formeget med den følge, at sykeprocenten ved disse befæstninger er blit meget stor. Man har derfor overensstemmende med fæstningsartil-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets nøytralitet m. v.

leriets og ingeniørvaabnets forslag maattet gaa til anskaffelse av en flytbar barakke for 45 mand for ialfald i nogen grad at bedre de vanskelige indkvarteringsforhold. Utgift kr. 16 000,00.

12. Brovakttelefoner.

Til nødvendig bevogtning av de viktigste jernbanebroer omkring Kristianssand er under den nuværende situation utstillet vakter. For at gjøre bevogtningen helt effektiv har man overensstemmende med forslag fra forsvarschefen i Kristianssand maattet utstyre vaktpostene med telefon.

Hertil er medgaat kr. 1 100,00.

e. Bergens befæstninger.

1. Utbedringer av bygninger for nøytralitetsvernet.

I henhold til sanitetschefens anbefaling og forsvarschefens forslag har man fundet det paakrævet at anbringe bislag foran dørene paa de provisoriske barakker for nøytralitetsvernet paa Haaetoppen, da dørene under de her herskende klimatiske forhold ikke kunde gjøres tette nok til at hindre en høist generende træk. Ved denne foranstaltning opnaadde man ogsaa i nogen grad at avhjelpe mangelen paa tørkerum for soldatenes klær. Likeledes maatte infanteriets gamle kjøkkener paa Skarvø utbedres, saa at de kunde bli ganske tette, tørre og utilgjængelige for rotter for at kunne brukes som opbevaringsrum for proviant. Til hernævnte utbedringsarbeider er medgaat ca. kr. 2 000,00.

Paa grund av den store styrke som har været indkaldt til nøytralitetsvernet ved Bergens befæstninger, har det ikke været mulig at skaffe mandskapene forsvarlig underbringelse i havende bebyggelse. Besætningen paa lyskasterstationene og ved torpedobatteriet har saaledes maattet bo i kulskurene, paa maskinstationenes loft m. v., hvilke rum ikke er egnet til underbringelse. Luftskytsbetjeningen, der er kommet til i den senere tid, har ogsaa været uten ordentlige forlægningsrum.

For at bedre de særdeles vanskelige indkvarteringsforhold paa Kvarven har man

overensstemmende med forslag fra kommandanten, hvilket forslag er anbefalt av ingeniørvaabnet, fæstningsartilleriet og Kommanderende General samt sanitetschefen, maattet indrede Kvarvens gymnastiklokales 1ste etage og loftsetage til underbringelse samt anskaffe 60 senger hertil. Videre er anskaffet en Fønixbarakke paa Kvarven for betjeningen ved lyskasterne og torpedobatteriet. Utgift til indredning av gymnastiksalen ca. kr. 12 000,00, til anskaffelse av Fønixbarakken ca. kr. 12 500,00.

2. Skilderhuser.

Ved de veirhaarde poststeder i Haaø og Herløavnittet har man efter forslag fra generalinspektøren for fæstningsartilleriet maattet opføre 15 skilderhuser for tilsammen kr. 1 900,00.

3. Vedskur.

Under den nuværende kulmangel har fæstningen maattet gaa over til vedfyring, og av hensyn til det fugtige klima har man da været nødt til at opføre vedskur. Hertil er medgaat kr. 2 500,00, hvilket beløp snart vil indspares ved den bedre kvalitet av veden som herved opnaaes.

4. Optisk signalstation.

Overensstemmende med fæstningsartilleriets og ingeniørvaabnets forslag har man tillatt opførelse av en optisk station ved hovedkommandopladsen. Denne der er absolut paakrævet av hensyn til ledelse under kamp, er ogsaa under nøytralitetsvernet nødvendig for formidlingen av signaler til bevogtningen. Utgift kr. 1 500,00.

5. Provisoriske minespæringer.

Som nævnt i st. med. nr. 13, 1917 er der for at beskytte indløpene til Søndre Byfjord syd- og vestenfra anlagt provisoriske minespæringer ved Lerø og Færø. Til anbringelse av fornødent bestrykningsskyts med kanonstandere, provisoriske ammunitionsrum, skur for lyskastere, underbringelsesrum for artilleristyrken samt til anordning av de nødvendige telefonforbindelser paa disse steder er medgaat ca. kr. 16 500,00.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

f. Agdenes befæstninger.

1. Bedring av indkvarteringsforholdene.

Hittil har der ikke været sengesteder nok paa de smaagaarder, hvor dækningsavdelingene har været indkvartert. Man har derfor maattet anvende kr. 2 500,00 til indkjøb av 100 træsenger.

2. Indgjerding av magasinbygning paa Brettingen.

Under de nuværende utrygge forhold har man efter kommandantens forslag og fæstningsartilleriets anbefaling fundet det paakrævet at indgjerde den nye magasinbygning paa Brettingen, hvilken man av pladshensyn har maattet opføre utenfor befæstningenes pigtraadhinder. Utgift kr. 700,00.

3. Potetkjelder, Hysnes.

Paa grund av den store besætning under de nuværende forhold og de vanskelige og usikre lagringsforhold har man latt indrede en potetkjelder under spisebarakken paa Hysnes, hvorved befæstningene ogsaa vil kunne foreta større og derved ogsaa mere økonomiske indkjøb.

Hertil er medgaat kr. 2 000,00.

4. Indkjøb av torvmyr.

Paa grund av vanskelighetene med at skaffe kul og ved har man for at skaffe brændsel til nøytralitetsvernet indkjøpt en torvmyr i nærheten av befæstningene.

Utgift kr. 1 600,00.

5. Opmudring ved kaien i Hasselviken.

Den handelsmand J. Sannan tilhørende kai i Hasselviken og militæretatens nærliggende havn i Junkerbugten er i de senere aar blit meget vanskelig at benytte paa grund av avsætning av sand. Da det er nødvendig for nøytralitetsvernet at kunne benytte kaien og havnen, har man efter forslag fra fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet maattet gaa med paa at foreta fornøden opmudring.

Utgift kr. 4 000,00.

6. Veiomlægning, Hysnes.

Paa Hysnes fører en gammel bygdevei gjennom barakkeetablisementet. Veien er sterkt trafikert, hvorfor det er meget vanskelig at etablere den nødvendige bevogtning og kontrol. Fæstningsartilleriet har fremholdt at det særlig under de nuværende usikre forhold er absolut paakrævet at hindre denne gjennomgangstrafik. Man har derfor maattet omlægge veien, saa denne fører utenom fæstningens omraade.

Hertil er medgaat kr. 7 000,00.

7. Signalmagasin, Hysnes.

Under den nuværende situation er anskaffet en betydelig mængde kostbart og for tiden uerstattelig signalmateriel, som hittil har været sammenstuvet paa en litet betryggende maate paa loftet over vaktlokalet. Man har derfor maattet opføre et skur for signalmateriellet.

Utgift kr. 5 000,00.

8. Elektrisk lys paa Brettingen.

Paa grund av petroleumsnøden har man efter forslag fra fæstningsartilleriet maattet iverksætte indlægning av elektrisk lys paa Brettingen. Utgift kr. 6 000,00.

9. Skur for transportable lyskaster.

Til overdækning av lyskasterne ved bevogtningen, hvilke tidligere har staat under aapen himmel utsat for veir og vind, har man maattet opføre de nødvendige skur.

Utgift kr. 2 000,00.

10. Priveter paa Brettingen.

Hittil har der paa Brettingen kun været utilstrækkelige provisoriske priveter, som ved sin beliggenhet og utseende i høi grad har skjæmmet barakkeetablisementet.

Overensstemmende med kommandantens, fæstningsartilleriets og ingeniørvaabnets forslag har man maattet forbedre disse i sanitær henseende uheldige forhold.

Hertil er medgaat kr. 2 000,00.

11. Ekstraordinære byggearbeider.

Under nøytralitetsvernet har fæstningens bebyggelse vist sig at være altfor snau for

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

behovet, og flere av de havendes bygninger ikke skikket for vinterophold paa dette veirhaarde sted.

Paa Hysnes findes saaledes ingen spisebarakke, hvorfor soldatene maa bære sin mat fra kjøkkenene ut under aapen himmel hen til barakkerummene, hvor maaltidene maa indtages. Divisionslægen og sanitetschefen har fremholdt at det av sanitære hensyn er absolut nødvendig at opføre egen spisebarakke paa dette sted.

Saavel paa Brettingen som paa Hysnes har tørring av klær samt vask og puds maattet foregaa paa soverummene. Under hensyntagen til det regnfulde og stormende klima paa Agdenes er denne ordning under nøytralitetsvernet av sanitære grunde absolut utilfredsstillende. Sanitetschefen har derfor fremholdt nødvendigheten av at opføre egne vaske- og tørrerum.

Videre har verkstedsforholdene paa denne fæstning, efterhvert som materiellet under nøytralitetsvernet har øket, og eftersom det ældre materiels vedlikehold har krævet mere og mere arbeide, utviklet sig derhen at en rationel og økonomisk behandling av materiellet er blit saagodtsom umulig. Verkstedsdriften har den hele tid maattet foregaa paa et trangt barakkeloft, hvor ogsaa de nødvendige materialer maatte opbevares. Dette forhold kunde kun bedres ved nybygning.

I henhold hertil har man efter forslag fra kommandanten og generalinspektøren for fæstningsartilleriet og overensstemmende med ingeniørvaabnets anbefaling maattet supplere den havende bebyggelse med følgende bygninger:

Ny verkstedsbygning for signalvæsenet, spisebarakke paa Hysnes, vaske- og tørrerum paa Hysnes og Brettingen.

Hertil er medgaaet ialt kr. 32 000,00.

g) Verdals befæstninger.

Brandslukningsredskaper.

Da det spesielt under kampforhold er viktig at befæstninger er utstyrt med brandslukningsredskaper, har man efter kommandantens forslag, som er anbefalt av ingeniørvaabnet, fundet det paakrævet under den

nuværende situation at anskaffe diverse brandslukningsredskaper paa Stjør- og Verdals befæstninger. Utgift kr. 4 000,00.

h) Kongsvinger befæstninger.

1. Vinterindkvartering.

For at gjøre barakkene paa Varde- og Guldbækfortet samt officersbarakkene skikket til vinterbruk har man iverksatt nødvendige arbeider, hvortil er medgaaet kr. 1 700,00.

2. Veien Trætbraaten—Odalsverk.

Som nævnt i st. med. nr. 13 for 1917, side 19 blev denne vei paabegyndt i 1916. Arbeidet er fortsat i 1917 og er nu paa det nærmeste færdig. Til anlægget er i 1917 medgaaet kr. 9 000,00 til anskaffelse av en stenknuser for at fremskynde arbeidet samt kr. 3 000,00 til leie av arbeidshjælp. Stenknuseren vil senere kunne benyttes ved befæstningsanlæg m. v.

3. Stængning av tunneller m. v.

Paa fæstningen er anordnet endel tunneller som dækningsrum for besætningen under beskytning. For at gjøre disse helt sikre mot indtrængen av sprængstykker av enhver art har det været nødvendig at anbringe jerndører foran indgangen til tunnellene.

Utgift kr. 3 000,00.

i) Fredrikstad mineforsvar.

Bedring av indkvarteringsforholdene.

Paa grund av at 160 rekrutter fra Tønsberg befæstningers ekstraordinære garnisonsavdeling har maattet underbringes og utdannes ved mineforsvaret har det været nødvendig at iverksætte endel indredningsarbeider.

Utgift kr. 1 800,00.

j) Sarpsborg befæstninger.

Elektrisk lys, Ravneberget.

Paa Ravnebergets batteri har hittil kun været benyttet petroleum til al opplysning av

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

barakker, verkstedsrum m. v. Paa grund av den nuværende petroleumsmangel og av hensyn til den som nøytralitetsvern til befæstningene forlagte garnisonsavdeling har man overensstemmende med forslag fra fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet fundet det nødvendig at indlægge elektrisk lys paa fortet.

Utgift kr. 2 500,00.

B. Garnisonssteder og ekserserpladser.

a) Fredrikssten.

Indkvartering — korporalskursus.

I anledning av at divisionens korporalskursus i 1917 blev underbragt paa Fredrikssten maatte der anvendes kr. 800,00 til indredning av det gamle magasin.

b) Fredriksstad.

1. Tøihuset.

Av mobiliseringshensyn og under hensyntagen til den nuværende situation har man efter forslag fra 1ste division og Kommanderende General maattet indrede i tøihuset magasin for landvernsbataljonen av Smaalenes infanteriregiment nr. 1. Utgift kr. 6 000,00.

2. Infanterikasernen.

I anledning av forlægning av infanteriets pelotonførerkursus 1917/18 i infanterikasernen har man efter forslag fra sanitetschefen og generalinspektøren for ingeniørvaabnet av sanitære hensyn maattet foreta endel indredningsarbeider i kasernen. Utgift kr. 10 000,00.

3. Elektrisk lys.

Paa grund av den ved krigssituationen skapte petroleumsmangel og den betydelige ildsfare som er forbunden med anvendelse av acetylénlygter har man ogsaa i Fredriksstad i likhet med endel andre garnisonssteder og ekserserpladser fundet det mest rationelt og betryggende at gaa til den nødvendige indlægning av elektrisk lys.

Til leirbelysning ved Kongsten er saaledes medgaat kr. 2 500,00 og til indlægning av elektrisk lys i tøihuset og diverse depotbygninger kr. 4 200,00.

c) Hvalsmoen.

Gjerde omkring vognmagasinet.

For at skaffe betryggende ordning med bevogtningen av vognmagasinet med sit kostbare materiel har man efter forslag fra generalinspektøren for ingeniørvaabnet maattet gaa til opsætning av gjerde rundt magasinet. Utgift kr. 10 000,00.

d) Ski depotplads.

Indlægning av elektrisk lys.

I magasinene paa Ski har hittil kun været anvendt petroleumsbelysning. Paa grund av den nuværende petroleumsmangel med derav følgende vanskeligheter ved effektiv bevogtning av etablissementet samt ved ind- og utlevering ved mobilisering i den mørke aarstid har man efter forslag fra 1ste feltartilleriregiment og 1ste division fundet det nødvendig under de nuværende usikre forhold at indlægge elektrisk lys i samtlige bygninger. Utgift kr. 6 000,00.

e) Kristiania.

1. Omindredning av den gamle krigsskole.

Paa grund av den ekstraordinære optagelse av elever ved ingeniørvaabnets underofficersskole og fordi man har været nødt til ogsaa at skaffe det ekstraordinære befalskursus plads der, har det været nødvendig at omindrede kjøkkenet og spisesalen til beboelsesrum, mens nyt kjøkken og ny spisesal er blit indredet i kjelderens. Utgift ca. kr. 4 500,00.

2. Indredning av krigsskolens loftsetage.

I 1916 blev anvendt kr. 7 600,00 til indredning av 4 rum i krigsskolens loftsetage (kfr. st. med. nr. 13 1917 side 20).

Disse anvendes nu til underbringelsesrum for ingeniørvaabnets underofficersskole.

Der melder sig imidlertid stadig sterke krav paa husrum i garnisonen, saaledes til kontorer for nyoprettede avdelinger (Kristiania luftforsvar) og til underbringelse av elever

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

ved de ekstraordinære befalsskoler, øvrige militære skoler m. v. Da det under den herskende husnød har været umulig at faa leiet de nødvendige lokaler i byen, har man maattet indrede yderligere 6 rum i krigsskolens loftsetage. Utgift kr. 13 000,00.

3. Indredningsarbeider i generalfelttøimesterens kontorbygning.

Som følge av den ekstraordinært store virksomhet ved den tekniske fællesetat under den nuværende situation har man maattet øke personellet i nødvendig utstrækning.

For at skaffe plads til kontorpersonalet har det været nødvendig at foreta endel omindredninger i generalfelttøimesterens kontorbygning paa Akershus. Hertil er medgaat kr. 5 000,00.

f) Gardermoen.

1. Vinterindredning av magasin- vaktens lokale.

De av magasinvakten benyttede lokaler er bygget for sommerbruk. Det er om vinteren ugjærlig at faa lokalene nogenlunde oppvarmet selv ved sterk fyring. Til vinterindredning er medgaat kr. 1 100,00.

2. Underbringelse av feltartilleriets befalskursus.

Paa grund av den ekstraordinære befalsutdannelse har det været nødvendig at anvende kr. 4 000,00 til midlertidig indredning av de gamle Hedemarks- og Kristianialeirer til bruk for feltartilleriets underofficersskole med det skolen underlagte befalskursus.

g) Jørstadmoen.

1. Utbedring av badehus.

For at gjøre badet anvendelig til vinterbruk for interneringsstyrken og vakten har det været nødvendig at anvende ca. kr. 3 600,00.

2. Indlæging av elektrisk lys.

Hertil er medgaat ca. kr. 8 600,00, idet tilstrækkelig petroleum under den nuværende situation ikke kan skaffes, og anvendelse av acetylen er forbundet med betydelig ildsfare.

3. Vinterindredning av barakke.

Paa grund av at der er nedbrændt en barakke i interneringsleiren har det været nødvendig at flytte og indrede en mandskapsbarakke til vinterbruk. Hertil er medgaat ca. kr. 10 000,00.

4. Tilskud til soldathjemmet.

Soldathjemmet har været i uavbrutt drift siden 22de juni 1915. Paa grund av prisstigningen og det derved forårsagede underskud paa driften har hjemmets styre allerede vinteren 1916 tænkt paa at lukke hjemmet, men fandt efter henstilling fra pladskommandanten at burde fortsætte driften. Da man finder at opretholdelse av driften av soldathjemmet er av stor betydning for soldatens trivsel under den trøttende vaktjeneste i interneringsleiren, har man fundet at burde overta underskuddet paa driften siden 1915, hvilket har utgjort kr. 1 200,00.

h) Terningmoen.

1. Anskaffelse av sengesteder.

Paa grund av nøytralitetstjenesten har der i 1917 været høstrekruttskole ved Østplandenes regiment paa Terningmoen. Da man samtidig har været nødt til at forlægge 2den divisions befalskursus paa Terningmoen, har man maattet anskaffe 192 senger for kr. 6 000,00.

2. Overføring av Gudbrandsdals bataljons feltbeholdninger fra Jørstadmoen til Terningmoen.

Paa grund av den betydelige forsinkelse i I. R. 5's mobilisering, som vil bevirkes ved at Gudbrandsdals bataljon skal opsættes paa Jørstadmoen og derefter transporteres til Terningmoen, har man bestemt at Gudbrandsdals bataljons feltbeholdninger overføres til Terningmoen under den nuværende situation.

Da disponibelt magasinrum ikke findes paa Terningmoen, har man maattet leie endel rum i nærheten. Opgave over flytningens kostende er endnu ikke indkommet.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

i) Heistadmøen.

Utbedring av bygninger.

Da rekruttskolen 1917 ved Telemarkens infanteriregiment nr. 3 av hensyn til nøytralitetsvaktjenestens ordning blev henlagt til sent om høsten, har det efter forslag fra divisionen og ingeniørvaabnet været nødvendig at utbedre endel bygninger, idet erfaring fra tidligere vinterrekruttskoler har vist at barakkene for menige og befal ikke er tilstrækkelig varme for vinterbrnk. Utgift kr. 5 300,00.

j) Evjemoen.

1. Brandslukningsmateriel

Av hensyn til de store beholdninger av materiel m. v., som nu er lagret paa Evjemoen, har man overensstemmende med forslag fra divisionen og ingeniørvaabnet fundet det paakrævet snarest at maatte anskaffe det nødvendige brandslukningsmateriel til denne plads.

Utgift kr. 3 800,00.

2. Midlertidig sykehus, inventar.

Som midlertidig sykehus paa Evjemoen har man maattet anvende en av de til sanitet tidligere anskaffede Fønixbarakker. Til anskaffelse av nødvendig inventar overensstemmende med forslag fra sanitetschefen er medgaat kr. 5 000,00.

3. Anskaffelse av senger.

Under den nuværende situation har man til stadighet maattet være forberedt paa at sammendra tropper paa Evjemoen. Av hensyn hertil har ingeniørvaabnet anset det paakrævet at anskaffe endel ekstra senger, som ogsaa vil komme til nytte i regimentssamlingen.

Hertil er medgaat kr. 10 800,00.

k) Gimlemoen.

1. Utbedring av spiseskur og kjøkken.

Paa grund av nøytralitetsvernets forlæging til Gimlemoen har man efter forslag fra 3dje division maattet foreta endel mindre ut-

bedringer av spiseskur og kjøkkener, da de paa grund av sterk slitage har været vanskelige at holde rene.

Utgift ca. kr. 2 000,00.

2. Elektrisk lys.

Paa grund av den opstaaede petroleumsmangel har man efter forslag fra 3dje division og ingeniørvaabnet maattet gaa til fortsat indlæging av elektrisk lys i de bygninger m. v. som benyttes av nøytralitesvernets avdelinger. Utgift ca. kr. 8 700,00.

l) Bømoen.

Inventar til sykehuset.

Hertil har det av hensyn til de mange nøytralitetsavdelinger efter forslag fra sanitetschefen været nødvendig at anvende kr. 5 000,00.

m) Tvildemoen.

Utbedring av telefonforholdene.

Telefonforholdene har under nøytralitetsvernet vist sig høist utilfredsstillende paa denne plads. Man har derfor maattet anvende kr. 700,00 til fornøden utbedring.

n) Ulven.

1. Bedring av magasinforholdene.

Under den nuværende situation har Søndre Bergenhus infanteriregiment nr. 9 mottat en mængde materiel som det har været meget vanskelig at faa lagret paa en betryggende maate. Regimentet og divisionen karakteriserer magasinforholdene som yderst mislige for saavel fredsforhold som særlig for mobilisering, hvorfor de har fremholdt at en snarlig bedring av forholdene er absolut paakrævet. Overensstemmende med forslag fra divisionen har man fundet at maatte indkjøpe den nylig avdøde marketenter Aamot tilhørende marketenteribygning paa Ulven og indrede den til magasin for infanteriregiment nr. 9. Hertil er medgaat kr. 16 000,00. Huset er vel skikket for øiemedet og prisen meget rimelig.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

2. Bedring av sykehusforholdene.

Da der paa Ulven indtil høsten 1917 stadig har ligget avdelinger av nøytralitetsvernet, har man efter sanitetschefens henstilling maattet anordne provisorisk sykehus paa denne plads ved indredning av en Fønix-barakke i dette øiemed. Til anskaffelse av fornødent utstyr til sykebarakken er medgaat ca. kr. 5 000,00. Utstyret er forutsat siden at skulle indgaa i det sykehus som for tiden er under opførelse paa Bømoen, og som sandsynligvis vil være færdig til vaabenøvelsene 1918.

o) Bergen.

Indgjerdning av ammunitionsmagasiner.

Til indgjerdning av ammunitionsmagasinene i Isdalen og paa Hegrenes har man av hensyn til de nuværende usikre forhold efter forslag fra generalfelttøimesteren maattet anvende kr. 700,00.

p) Trondhjem.

1. Kornlager.

Efter henstilling fra generalintendanten har man maattet indrede et kornlager paa «Marinen» i Trondhjem for at faa plads for den nødvendige mobiliseringsbeholdning.

Utgift kr. 4 500,00.

2. Magasinrum for 5te hjulrytterkompani.

Som følge av indredning av forannævnte kornlager paa «Marinen» blev det nødvendig at anvende kr. 3 000,00 til indredning av et høist paakrævet magasin for 5te hjulrytterkompanis sykler.

3. Indlægning av elektrisk lys i arsenalet.

Av hensyn til en effektiv bevogtning av arsenalet og paa grund av den herskende petroleumsnød har man efter forslag fra generalfelttøimesteren maattet indlægge elektrisk lys i arsenalet.

Utgift kr. 3 000,00.

q) Stenkjærsanden.

Indredning av barakke til vinterbruk.

Da rekruttskolen ved dette regiment paa grund av nøytralitetsvaktens ordning først kunde begynde i november 1917, har det efter forslag fra 5te division og ingeniørvaabnet været paakrævet at indrede en del barakker til vinterbruk.

Utgift kr. 15 000,00.

r) Nøytralitetsvernet, Ofotbanen.

Ny vakthytte paa Bjørnefjell.

Ved opsætningen av nøytralitetsvern ved Ofotbanen blev der opført en provisorisk vakt-hytte paa Bjørnefjell til underbringelse av den der stationerte vaktpost. Da vakthyttten er meget utsat for veir og vind, er den efterhaanden blit saa ramponert at det har været nødvendig at opføre en ny vakthytte.

Utgift kr. 2 000,00.

s) Drevjen og Mosjøen.

1. Bedring av underbringelsesforholdene.

Paa grund av at der i rekruttskolen 1917 maatte underbringes 2 rekrutaarsklasser paa Drevjen, og da det paa grund av de klimatiske forhold var absolut paakrævet at faa flest mulig i hus, har man maattet foreta de mest nødvendige indredningsarbeider ved spiseskur, barakker m. v.

Hertil er medgaat kr. 10 500,00.

2. Elektrisk lys, Skjervenenget ved Mosjøen.

Under den av den nuværende situation skapte petroleumsmangel har det været nødvendig at indlægge elektrisk lys i Søndre Haalogaland regiments depotbygninger paa Skjervenenget.

Utgift kr. 6 000,00.

t) Sætermoen.

1. Bedring av underbringelsesforholdene.

Paa grund av vernepligtsalderens senkning i 6te division med derav følgende dob-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

belte aarsklasser i regimentsamlingen 1917 har det været nødvendig at skaffe underbringelse for en ekstraordinært stor mandskapsstyrke paa Sætermoen. Da der paa denne ekserserplads ikke haves tilstrækkelig barakkerum, har man været nødsaget til at forlægge en stor del av styrken i telt. For at mandskapene under de derværende klimatiske forhold ikke skulde ligge direkte paa bakken, har man maattet anskaffe endel nye teltgulver.

Utgift kr. 2 000,00.

2. Magasin for 6te trænkompani og etappevæsenet.

Under den nuværende situation har 6te trænkompani og 6te divisions etappevæsen faat saa meget materiel at det er blit vanskelig at faa det opbevart paa en forsvarlig maate; man har derfor maattet skaffe mere magasinrum snarest mulig.

Da derfor et dødsbo tilbød militæretaten eiendommen Vintervold (bestaaende av et større solid tømret vaaningshus med uthus), paa Sætermoen tilsalgs for den billige pris av kr. 14 000,00, fandt man at maatte akseptere tilbudet, som kun gjaldt en kort tid.

u) Elvegaardsmoen.

Indkvartering av ekstraordinært stor rekrutstyrke.

Paa grund av at Nord-Norges ingeniørbataljon i 1917 hadde 3 og Nordre Haalogaland infanteriregiment 2 rekrutaarsklasser, har man maattet træffe forskjellige forføininger til at faa styrken underbragt i hus og skaffet flere sengesteder.

Hertil er medgaat ca. kr. 13 500,00.

v) Altagaard.

Indredning av barakke til vinterbruk.

Til underbringelse av vaktstyrken om vinteren har det været nødvendig at indrede en av barakkene til vinterbruk.

Utgift kr. 5 100,00.

w) Nyborgmoen.

Foranstaltninger i anledning av dobbelt rekrutstyrke i 1917.

Til anskaffelse av flere senger i anledning av at der i 1917 var indkaldt dobbelt rekrutstyrke har det været nødvendig at anvende kr. 1 800,00.

x) Bevogtning av Raufoss patronfabrik og Kongsberg vaabenfabrik.

I st.med. nr. 13 1917, side 32—33 er redegjort for endel forføininger som i 1916 blev truffet for at beskytte ovennævnte fabrikker mot forsøk paa at ødelægge dem fra fiendtlige personers eller patruljers side.

Paa Raufoss blev bl. a. hele fabrikkomplekset indgjerdet. Paa grund av de store beholdninger som opbevares i fabrikkens magasiner og da disse ligger forholdsvis isolert har man for at opnaa en helt effektiv bevogtning under de nuværende usikre forhold fundet det paakrævet at indgjerde ogsaa magasinene. Hertil er medgaat kr. 23 800,00. Videre har man maattet forøke vaktstyrken samt opføre en barakke med vaktlokale for deene. Av hensyn til vaktholdet om natten har det været nødvendig at anordne bedre belysning. Til opførelse av barakken og til anordning av bedre belysning er beregnet at ville medgaa ca. kr. 84 000,00.

Ved Kongsberg vaabenfabrik har man fundet det paakrævet at anordne sikker telefonforbindelse mellem bevogtningens forskjellige led samt opføre 3 vaktstuer for vaktstyrken. Hertil er beregnet at ville medgaa ca. kr. 12 000,00.

y) Vinterindkvartering av brovakter i 1ste divisions distrikt.

Under den nuværende situation har det som før nævnt været nødvendig at holde vakt ved de fleste større jernbanebroer i 1ste divisions distrikt.

For flere av vaktene har det ikke været mulig at faa underbringelse i hus i nogenlunde nærhet av broene.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

Iste division, ingeniørvaabnet og Kommanderende General har derfor fremholdt nødvendigheten av at der anskaffes transportable vinterbarakker for vaktmandskapene ved de i utrykt bilag omhandlede broer. Overensstemmende hermed er de nødvendige barakker anskaffet.

Utgiften hertil vil beløpe sig til ca. kr. 40 000,00.

III. Anskaffelser m. v.

1. Vedrørende intendanturen.

I 1917 har anskaffelser og verkstedsdrift ved intendanturen været drevet omtrent i samme utstrækning som tidligere under den nuværende situation og slutter sig til de givne bevilgninger.

Der er ikke foretat væsentlige anskaffelser til nøytralitetsvernet av blivende værd.

Hvad der fra hovedmagasinet har været utlevert til nøytralitetsvernet av beklædnings- og utrustningsgjenstande er, efterhvert som effektene er utslitt og kassert, blit supplert med nye effekter.

For tjenesten i den kolde aarstid har man i fornøden utstrækning anskaffet vinterbeklædning samt skiutstyr.

Proviant- og furagebeholdningene er supplert i den utstrækning som det har været mulig. Beholdningene av furage er i det hele lavere iaar end ifjor, spesielt av høi, som det ikke har været mulig at faa kjøpt efter fastsettelsen av maksimalpriser.

Avgangen i befæstningenes beholdninger av kul og koks er dekket ved anskaffelse av ca. 7 000 tons (herav ca. 1 000 tons koks). Prisen har været ca. 300 kroner pr. ton saaledes at den hele anskaffelse beløper sig til ca. 2 100 000 kroner.

Der er videre foretat større anskaffelser av ved.

2. Vedrørende sanitetet.

a) Forskjellig til sykepleien.

Til forskjellige tider har sanitetschefen indmeldt, at de beholdninger, som sanitetet

hadde av flere forbrukssaker til den almindelige sykepleie og kirurgiske operationer, ikke har været tilstrækkelige til mere end den første opsætning av vore sanitetsanstalter ved krig.

Til anskaffelse av fornødne mængder av gummihansker, silke, catgut, gummivarer, glassaker, gips, flonel, er til sanitetschefens disposition stillet ca. kr. 42 400,00.

Til indkjøp av desinfektionsmidler (formalin og kresol) til 3dje og 6te division er endvidere stillet kr. 1 000,00 til disposition. For de øvrige divisioners vedkommende er der avsluttet kontrakter med apoteker og drogeriforretninger om at holde paa lager desinfektionsmidler.

Anskaffelsene er skedd saavel hjemme som i utlandet.

b) Desinfektionsapparater og badeanstalter til feltbruk.

Anskaffelse av transportable desinfektionsapparater blev paabegyndt i 1916 (St. medd. nr. 13 for 1917 side 24). Da det viste sig vanskelig at faa hjem de i England bestilte apparater, blev sanitetschefen bemyndiget til at anskaffe 3 mindre transportable apparater fra Danmark.

Senere er ogsaa de i England bestilte apparater ankommet.

Til tidligere i Tyskland indkjøpte 5 transportable apparater er sæletøi anskaffet.

For ved mobilisering, ialfald paa sammen-dragningstedene, at skaffe troppene adgang til bad og for fra første stund av at bekjæmpe utøiplagen, der ellers let tar overhaand, er 3 provisoriske anstalter for dampbad anskaffet, likesom 2 lokomobiler er indkjøpt. I det hele er der til disse anskaffelser stillet til disposition vel kr. 36 000,00.

c) Transportable røntgenapparater.

Som meddelt i st. medd. nr. 13, 1917 side 25 blev der ved kgl. res. av 26de august 1916 stillet til disposition kr. 28 000,00 til indkjøp av 2 transportable røntgenapparater.

Da det senere viste sig meget tvilsomt, om man i det heletat fik disse apparater, grundet utførselsvanskeligheter fra Tyskland,

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

blev sanitetschefen efter derom innsendt forslag bemyndiget til at bestille 2 røntgenapparater hos herværende avdeling av A/S Siemens Schuckert.

Disse apparater vilde kunne skaffes for kr. 15 000,00, der blev stillet til disposition av ovennævnte kr. 28 000,00.

d) Sykesenger m. v.

Til sykehusene i Gravdal, paa Haaen (Tønsberg), Evjemoen og Hysnes har det vist sig paakrævet at anskaffe endel utstyr, særlig sykesenger.

Hertil er stillet vel kr. 10 000,00 til raadighet.

e) Bakteriologiske undersøkelser paa Vestlandet.

Dr. Gades institut, Bergen, har tidligere utført bakteriologiske undersøkelser for armeen (neutralitetsvernet) uten betaling.

Paa grund av manglende arbeidshjelp kunde institutet ikke længer overta dette arbeide.

Sanitetschefen blev derfor, efter derom innsendt andragende, bemyndiget til for budgetterminen at anvende indtil kr. 3 000,00 til løn for en bakteriolog.

f) Frivillige avdelingers oparbeidelse av sanitetsmateriel.

De frivillige hjelpeforeninger for sanitetet i krig er fremdeles igang med at oparbeide materiel av forskjellig slags. Foreningene utfører som tidligere arbeidet gratis.

Til indkjøp av materiale samt dækning av utgifter er ved skrivelser herfra av 6te februar og 4de december f. a. i det hele stillet til disposition kr. 30 000,00.

g) Tetanus (stivkrampe) serum.

Som tidligere meddelt (st medd. nr. 13 1917 side 25) blev der til indkjøp av stivkrampeserum fra Danmark stillet kr. 10 000,00 til sanitetschefens disposition.

Da det imidlertid var uheldig at være avhængig av utlandet, stillet departementet efter samraad med veterinærdirektøren kr. 15 600,00 til disposition til fremstilling av serum her i landet.

h) Medikamentbeholdninger for felt til 3dje division.

I likhet med kontrakter, der i 1916 blev oprettet ved A/S Apotekernes laboratorium for at sikre 4de og 6te division tilstrækkelige medicinbeholdninger for felt, er sanitetschefen ved skrivelse herfra av 17de mars f. a. bemyndiget til at avslutte kontrakt med et apotek i Kristianssand, saaledes at 3dje division sikres tilstrækkelige medicinbeholdninger.

Kr. 4 000,00 pr. aar er indtil videre stillet til disposition i dette øiemed.

i) Indkjøp av salvarsan.

Da salvarsan, der er et meget virksomt middel mot syfilis, ikke kan fremstilles her i landet, blev sanitetschefen efter derom innsendt andragende, bemyndiget til at indkjøpe for kr. 6 000,00 av dette medikament.

j) Forskjellige mindre anskaffelser og utgifter.

5 fredskasser til tandlæger, 50 rygsækker med meis til transport av saarede, 2 skikjælker til sanitetet, honorar for konstruktion av sykebaarer.

Hertil er medgaat ialt kr. 4 580,00.

3. Vedrørende veterinærvæsenet.

Under hensyntagen til neosalvarsanens udmerkede resultater som lægemiddel (se st. medd. nr. 13 side 26) og da det ikke kan fremstilles her i landet, har man av mobiliseringshensyn fundet at burde sikre sig enkelte partier, som man leilighetsvis har kunnet faa kjøpe. Hertil er kr. 39 000,00 efterhvert stillet til disposition for veterinærinspektøren. En større del av lageret av neosalvaranen har maattet benyttes under en lungesykeepidemi blandt utrederhester, som har været inde til tjeneste.

4. Materiel til befæstningene.

a) Minemateriel.

Til fortsatt erstatning og supplering av ødelagt eller forbrukt minemateriel har departementet efterhaanden maattet gi tilladelse til følgende anskaffelser, eftersom kravene er indløpet.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

1. **A n k e r e**,
ca. 22 500 kg. Utgift ialt ca. kr. 10 500,00.
2. **M i n e r m e d l a d n i n g s k a s s e r**.
8 sigteminer og 5 støtminer. Utgift ialt ca. kr. 31 000,00.
3. **A n k e r t a u g**,
ca. 9 000 m. Utgift ialt ca. kr. 25 000,00.
4. **1-kjernet minekabel**,
ca. 20 000 m. Utgift ialt ca. kr. 33 000,00.
5. **G r u p p e k a b e l**,
2 000 m. 4-kjernet og 2 000 m. 7-kjernet.
Utgift ialt ca. kr. 18 000,00.
6. **S k y t e b o m u l d**.
3 000 kg. fra Sverige. Utgift kr. 28 400,00
+ endel utgifter til kompensationsvarer.
7. **M i n e l e d n i n g s t r a a d**.
4 950 m. Utgift ialt ca. kr. 3 400,00.
8. **P a p p a k n i n g e r**.
500 plater. Utgift kr. 2 500,00.
9. **M i n e a v d e l i n g e n e s f a r t ø i s m a t e r i e l**.
Foruten de nødvendige eftersyns- og vedlikeholdsarbeider har departementet fundet at maatte gi sit samtykke til at 4 kranfartøiers kranstammer, som viste sig at være av støpejern, blev ombyttet med lignende av staal. Det hændte nemlig under kontroloptagning at en kranstamme brak uten særlig foranledning. Dette kunde let ha farlige følger for baade personel og materiel samt skadeliggjøre selve minetjenesten. Der er til 4 kranstammer medgaat ca. kr. 17 400,00.
10. **S v e i s e- o g s k j æ r e a p p a r a t e r**.
For at lette arbeidsdriften ved mineetablisementene, og for under den nuværende situation at formindske nødvendigheten av at sende materiel til private verksteder, er tillatt anskaffet 1 sveise- og skjæreapparat «Aga» til hvert mineetablisement, ialt 5 stykker. Utgift kr. 6 500,00.

b) **B e v o g t n i n g s b a a t e r, i n s p e k t i o n s b a a t e r m. v.**

Det har fremdeles været nødvendig at anskaffe en del baater og motorer paa grund av manglende baatmateriel,

den overordentlig store slitage under nøytralitetsvernet, de store leieutgifter som gjør, at man ofte i kort tid vil indspare kjøpesummen for en baat.

1. **O s c a r s b o r g m e d S v e l v i k**.

Der er anskaffet en hurtiggaaende motorbaat til mineavdelingen for bevogtning og praining av fartøier. Det viste sig gjentagne ganger, at de baater man disponerte, blev agterutseilet paa grund av for liten fart. Utgift ca. kr. 5 000,00.

Videre er anskaffet en transportlægger istedetfor en som er gaat tilbunds. Utgift ca. kr. 1 200,00.

Til Svelvik er anskaffet 2 motorskøiter istedetfor 2 som blev leiet. Utgift tillsammans kr. 18 000,00 — ialt kr. 30,00 pr. dag.

Herved har man ogsaa delvis faat avlastet de derværende dampfartøier, hvorved der spares ikke uvæsentlig paa kulforbruket.

Der er indkjøpt et vaktfartøi til minefeltet ved Oscarsborg istedetfor det tidligere leiede. Utgift ialt kr. 40 500,00 iberegnet en del ved besigtigelse paa budte reparationer. Ved kjøpet vil spares ca. kr. 10 000,00 pr. aar.

2. **B e r g e n s b e f æ s t n i n g e r**.

Der er tillatt anskaffet en ny 24 hk. motor istedetfor en som var utslitt under nøytralitetsvernet. Utgift ca. kr. 6 000,00.

Der er indkjøpt en motorbaat for kr. 7 200,00 istedetfor en leiet proviantskøite ved Herlø, for hvilken betaltes kr. 450,00 pr. maaned i leie.

Paa grund av det knappe baatmateriel fandt man at maatte tillate tilbakekjøp av den i st. med. 13, 1917, side 27, omtalte brændte motorbaat samt at den blev forsynt med ny motor. Den samlede utgift er kr. 8 000,00.

Paa foranledning av Finansdepartementet og efter uttalelse fra chefen for Bergens forsvar fandt dette departement at maatte samtykke i anskaffelse av en motorbaat til bruk for toldinspektøren i Bergen under de nuværende ekstraordinære forhold. For baaten skal betales en passende leie. Den skal senere overgaa

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

til Bergens befæstninger til bruk for disse og for distriktskommandoen. Utgift kr. 20 000,00.

3. **Kristiansand.**

Vestfrontens motorbaat har faat ny motor for kr. 3 500,00 istedetfor den gamle som ved besigtigelse av 2 sakkyndige erklæretes ubrukelig.

Til befæstningene er tillatt indkjøpt en tidligere leiet motorbaat. Leien var kr. 480,00 pr. maaned. Utgift kr. 6 300,00.

4. **Kristianiafjordens fremskutte forsvar.**

Der er git bemyndigelse til at anskaffe motorer til 2 snekker, hvilket var nødvendig for patruljering og inspektion særlig i sommertiden for at holde civile væk fra anlæggene. Ved at avlaste befæstningenes dampfartøier vilde kulforbruket innskærkes betydelig. Utgiften var kr. 2 600,00.

5. **Tønsberg befæstninger.**

Der blev tillatt anskaffet en mindre motorbaat til inspektioner o. l. for at avlaste dampsluppene og spare paa de dyre kul. Utgift kr. 2 500,00.

6. **Narvik detachementet**

fik tillatelse til at kjøpe en større robaat. Det hadde tidligere ingen baat. Utgift kr. 300,00.

7. **«Berlins» vakt hold.**

Til dette blev leiet 3 motorbaater for ialt kr. 640 pr. maaned, der som regel var litet tilfredsstillende, da man maatte nøie sig med de baater man kunde faa. Vaktchefen foreslog principielt anskaffet 2 motorbaater istedetfor disse leiede. Departementet fandt at maatte tillate anskaffet 1 ny motorbaat, idet man efter vaktchefens uttalelse da kunde nøie sig med den bedste av de leiede baater. Utgiften androg til kr. 11 000,00.

c) **Signalmateriel.**

Til erstatning og supplerung av utslitt eller ødelagt telefon-, signal- og linjebygningsmateriel som har været i stadig bruk under nøytralitetsvernet, har det været nødvendig i aarets løp at tillate følgende anskaffelser,

idet skal tilføies, at anordningen av befæstningenes luftforsvar har krævet et sterkt øket behov av telefonmateriel:

1. **Oscarsborg og Svelvik:**

10 000 m. blank traad,
25 000 m. telefonkabel,
60 telefonapparater,
6 signallanterner.

Utgift tilsammen kr. 16 750,00.

2. **Tønsberg befæstninger.**

30 felttelefonapparater. Utgift kr. 3 800,00.

3. **Kristiansands befæstninger.**

64 km. telefontraad,
20 " feltkabel,
35 felttelefonapparater,
1 trykknappfelt.

Utgift tilsammen ca. kr. 11 700,00.

4. **Bergens befæstninger.**

112 telefonapparater. Utgift tilsammen kr. 11 900,00.

5. **Agdenes befæstninger.**

10 000 m. telefontraad.
10 000 m. telefonkabel.
25 felttelefonapparater.

Utgift tilsammen kr. 6 000,00.

6. **Stjør- og Værdals befæstninger.**

10 000 m. telefontraad.
10 000 m. telefonkabel.

Utgift tilsammen kr. 3 000,00.

7. **Telefonmateriel, haandlygter.**

Derhos er git bemyndigelse til at kjøpe 2 ton galvanisert jerntraad som skal anvendes til telefontraad, samt 18 maaleapparater for maaling og lokalisering av feil paa telefonlinjer. Utgift tilsammen kr. 9 000,00.

Yderligere er tillatt anskaffet ialt 320 elektriske haandlygter med akkumulator samt med reservelamper og -batterier. Denne anskaffelse var paakrævet paa grund av petroleumsmangelen. Lygten skal brukes ved inspektioner og visitationer likesom den er meget anvendelig i motorbaat. Utgift tilsammen ca. kr. 16 600,00.

d) **Diverse materiel.**

1. **Oljerenseapparat.**

Til Kristiansands befæstninger er anskaffet et oljerenseapparat til

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

maskinstasjonen paa Odderøen. Der vil indspares 25 pct. olje og apparatet vil ha betalt sig paa 1 aar. Utgift kr. 300,00.

2. Raaoljemotor til Bergens befæstninger.

Haabsø maskinstation med sine 2 lyskastere brukte 1 ton kul pr. døgn under den stadige drift i nøytralitetsvernet. Dette blev med de høie kulpriser meget kostbart, og der blev derfor git bemyndigelse til at anskaffe en raaoljemotor, hvormed indspares kr. 140 pr. dag. Man fik herved ogsaa en paakrævet kraftreserve. Utgift kr. 12 000,00.

3. Boremaskine, slipemaskine, dreiemaskine.

Til Agdenes befæstninger er anskaffet boremaskine, slipemaskine og dreiebænk for at kunne utføre de under nøytralitetsvernet ofte forefaldende reparationsarbeider selv istedetfor at sende materiellet til privat verksted. Utgift kr. 2 500,00.

Av samme grund fik

Stjør- og Verdals befæstninger en dreiebænk og diverse verktøi, samt Bergens befæstningers mineavdeling en større dreiebænk.

Utgift henholdsvis kr. 3 200,00 og kr. 3 500,00.

Videre har Bergens befæstninger faat tilladelse til at anskaffe en motorkapsag til kapning av ved.

4. Bøsemakerkasse.

Vardøyhus fæstning har faat en bøsemakerkasse og 1 kasse for vaabensmed. Utgiften var kr. 950,00.

Disse kasser manglet ved fæstningen, hvilket var uforsvarlig.

5. Oscarsborg med Svelvik.

Paa grund av de høie kulpriser og for at gjøre driften av Oscarsborgs lyskastere mest mulig uavhengig av tilførsler fra utlandet har departementet samtykket i at de to maskinstasjoner paa Drøbaksiden utstyres med det fornødne elektriske materiel og tilknyttes Follo kraftanlæg (Kykkelsrud). Utgiften andrar til kr. 37 000,00. Der vil indspares kr. 21 000,00 om aaret under nøytralitetsvernet.

6. Radiostationer.

De nødvendige utgifter til midlertidig montering ved Oscarsborg og Bergens befæstninger av 2 radiostationer, som man fik kjøpt fra telegrafvæsenet, er tillatt utredet av nøytralitetsvernets konto.

Av samme konto er utredet midlene til avholdelse av radiokurser ved de to befæstninger samt til anskaffelse av en del nødvendig materiel (diademer, selvinduktionspoler og lynavledere).

7. Revision av linjebygningsmateriellet.

Departementet har efter forslag fra fæstningsartilleriet fundet at maatte gi sit samtykke til at der nedsættes en kommission til revision av linjebygningsmateriellet som bl. a. paa grund av den vanskelige tilgang under krigen er meget uensartet. Kommissionen bestaar av 1 ingeniørofficer og 2 fæstningsartilleriofficerer. Der paaregnes at medgaa kr. 5 000,00 til forsøk og anskaffelser m. v.

5. Forskjellige foranstaltninger vedrørende befæstningene.

a) Bergens befæstninger.

For Herløavsnittet er anskaffet nyt centralbord samtidig som et mindre centralstationshus er opført. Det gamle centralbord tillot kun 2 uavhengige forbindelser ad gangen, hvilket var ganske utilstrækkelig. Det stod i et daarlig bygget skur med altfor liten plads.

Utgift kr. 5 200,00.

Til bedring av de slette og utrygge forbindelser ved de indre avsnit har man maattet gaa til omlægning av luftledningene ved Kvarvens batterier til kabledninger.

Utgift kr. 6 800,00.

Videre er anskaffet ca. 400 m. okonitluftkabel, likesom der er tillatt anordnet en sekundær forbindelse for at sikre sjøbevogtingens meldeforbindelse indover.

Utgift tilsammen kr. 1 700,00.

b) Agdenes befæstninger.

Da man hadde slette erfaringer for effektiviteten av provisoriske telefonlinjer til

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

viktige bevogtningsled, har man ved Agdenes befæstninger maattet etablere en permanent-bygget telefonlinje fra kabelendepunktet Smellingen-Garten og til Garten signalstation.

Utgift kr. 800,00.

c) **Kristiansands befæstninger.**

Efter indstilling fra Kommanderende General, generalstaben og chefen for Kristiansands forsvar har departementet samtykket i, at der anskaffes det fornødne materiel til en sigteminegruppe nr. 2 ved Topdalsfjordens minesperring, som tidligere kun har støtminer og 1 gruppe sigteminer. Dette blev anset for ubetyggende med dette minefelts utsatte beliggenhet bl. a. for angrep av undervandsbaater.

Fuldstændig opgave over utgiftene foreligger endnu ikke.

Der er tillatt anskaffet 2 smaa Eureka-lyskastere.

Utgift kr. 400,00.

Videre er tillatt nedgravet en paa det ekstraordinære budget bevilget kabel fra Odderøens til Kristianssands telefoncentral, paa hvilken strækning man tidligere hadde luftlinje, hvilket var helt utilfredsstillende.

Utgift kr. 1 800,00.

d) **Narvik detachementet.**

Dette stod helt uten signalmateriel. Som en midlertidig ordning blev laant en del fra andre avdelinger. Av hensyn til detachementets taktiske brukbarhet under den nuværende situation har departementet efterhaanden git bemyndigelse til anskaffelse av et nødtørfdig utstyr med signalmateriel.

Samlet utgift ca. kr. 13 800,00.

e) **Kristianiafjordens fremskutte forsvar.**

Efter forslag fra Kommanderende General, generalstaben og fæstningsartilleriet har departementet tillatt forarbeidelse av bremses for 2 stk. 8,4 cm. kanoner ved Tønsberg befæstninger samt iverksættelse av absolut nødvendige ingeniørarbeider for at forberede deres anvendelse som betrykningsskyts for den nuværende minesperring i Vrængen, som helt mangler artilleriforsvar.

Utgift ca. kr. 3 600,00.

f) **Oscarsborg med Svelvik.**

Befæstningenes telefonforbindelser med de fremskutte meldestationer paa begge sider av Kristianiafjorden (Stjernaas og Filtvedt), mellem Svelvik befæstninger og Rødtangen samt mellem Oscarsborg og Svelvik var utilstrækkelige, meget mangelfulde og ofte i uorden. De var dels rene feltlinjer (provisoriske) og dels gik de gjennom flere centraler, hvilket var kostbart og meget tidsspildende og generende.

Disse uheldige telefonforhold har departementet — av hensyn til den store og avgjørende betydning gode telefonforbindelser har for dette avsnit under den nuværende situation — fundet efterhaanden at maatte forbedre.

Utgift ialt kr. 12 300,00.

6. **Vedrørende den tekniske fællesetat.**

a) **Utvidelse av hovedarsenalets verksted.**

Efter nedleggelsen av artilleriets verksteder har det været forbundet med store vanskeligheter at faa utført de spesielle artillertekniske arbeider der henhører under reparation og forsøk m. v.

Under den nuværende situation fandt generalfelttøimesteren forholdene uholdbare paa grund av de mange nyanskaffelser og reparationsarbeider m. v. som vanskelig og altfor sent kunde utføres ved private verksteder, som dertil har forlangt uhørt høie priser. Hovedarsenalets nuværende lille verksted blev overlæst med arbeide, og de herav følgende forsinkelser av betydningsfulde saker fandtes uforsvarlig i denne tid.

Departementet har derfor fundet at maatte samtykke i den nødvendige utvidelse av dette verksted med anskaffelser av diverse maskiner etc.

Utgiften har ialt utgjort ca. kr. 42 000,00.

b) **Trinolsurrogater.**

Av hensyn til de store vanskeligheter og betydelige utgifter som er forbundet med anskaffelsen av trinol til vore granater, har departementet bestemt at der skal avholdes skyteforsøk med 15 cm. granater laborert med

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

sikrit, ekko og aerolit — 20 stk. av hvert slags.

Endelig utgiftsopgave foreligger endnu ikke.

c) **Hærens utstyr med sprængstof.**

Da de fleste militæravdelinger — særlig av fæstningsartilleriet — i krig faar bruk for store mængder sprængstof (dynamit), og da dette indgaar i mobiliseringsplanene fandt departementet — overensstemmende med Kommanderende Generals forslag — av hensyn til krigsberedskapet at burde bestemme at beholdningene snarest mulig suppleres, saaledes at man under den nuværende situation har et minimum av det planmæssige behov.

Av de med denne anskaffelse forbundne utgifter er kr. 30 000,00 utredet som nøytralitetsvernsutgift.

d) **Nord-Norges arsenal.**

Efter gjentagne forestillinger fra de militære, myndigheter om snarest mulig at gjøre Nord-Norges avdelinger selvhjulpne med hensyn til reparation og vedlikehold av sit materiel, er der blit anskaffet til Nord-Norges arsenal diverse maskiner, verktøi m. v.

Utgiften er tilsammen kr. 34 000,00.

Desuten er der av hensyn til verkstedsdriften med 5te divisions depotavdelinger anskaffet verktøi til disse for kr. 2 300,00.

e) **Verkstedsvogner for automobilopsætningen.**

Efter opsætningsplanene trænges der til overkommandoen og divisionstabene automobilverktøisvogner. Verktøi til disse vogner har været forutsat ved mobilisering at kunne skaffes ved rekvisition eller indkjøp.

Av frygt for ved mobilisering ikke at kunne skaffe dette spesialverktøi er der overensstemmende med forslag fra træninspektøren og Kommanderende General tillatt anskaffet straks 16 sæt verktøi til mindre verkstedsvogner samt 6 sæt suppleringsverktøi.

Samlet utgift ca. kr. 15 500,00.

f) **Raufoss' 1ste utvidelse.**

Som bekjendt er utgiftene til 1ste utvidelse av Raufoss patronfabrik utredet av bevilgningen til nøytralitetsvernet. Kfr. dok.

nr. 1, 1916, side 19—20, hvor der er opført en række poster med et samlet utgiftsbeløp av ca. kr. 2 300 000,00, kraftoverføringsanlægget fra Lillehammer iberegnet. Paa grund av de sterke prisstigninger viser det sig at der blir en del overskridelser paa disse poster, uten at man dog endnu har nogen oversigt over dem, da regnskapene ikke er færdig gjen-nemgaat.

7. **Motorcykler.**

Til befæstningene er anskaffet endel motorcykler paa grund av deres nødvendighet for rekognosceringer og inspektion av stationer, bevogtningsled og forbudte omraader. Etableringen av luftforsvar har øket deres nødvendighet.

Der er anskaffet til

Kristiansands befæstninger	1
Verdals befæstninger	1
Tønsberg —	1
Bergens —	1
Vardøyhus —	1

Til hver motorcykel med sidevogn er medgaat kr. 2 500,00—3 000,00.

Bergens befæstninger har faat tilladelse til at anskaffe en sidevogn til en motorcykel som var skjænket som gave til fæstningen.

Videre er til de vinteren 1917 foretagne vinterøvelser ved 2det hjulrytterkompani anskaffet 2 skimotorcykler (pris ialt ca. kr. 4 000,00) for at bringe disses anvendelighet paa det rene under vinterforhold hos os.

Kristiansands befæstninger fik tilladelse til at anskaffe og montere et par Parkøske motorski, likesaa distriktsingeniøren i 3dje division.

Efter de indkomne rapporter øker disse motorcykelens anvendbarhet i betraktelig grad paa vinterføre.

8. **Haandgranater.**

Departementet har tillatt anskaffet paa nøytralitetsvernets konto første gangs anskaffelse av det fornødne øvelsesmateriel til avdelingene. Den senere komplettering utredes av ordinære bevilgninger.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

Under henvisning til st. med. nr. 13, 1917, side 30, skal opplyses at der paa nøytralitetsvernets konto er postert utgifter til anskaffelser av haandgranater for ca. kr. 200 000,00.

Der vil ved forcert drift kunne produceres 6 000 diskosgranater pr. døgn.

Til utarbeidelse av forslag om transport og pakning av haandgranater har været nedsatt en kommission. Dennes forslag har været behandlet av de militære myndigheter og er i det væsentlige approbert. Forsøk er igangsatt for fastsettelse av kjærremodel.

Efter forslag fra Kommanderende General, generalinspektøren for infanteriet og generalfelttøimesteren er der truffet forføining til forarbeidelse av 12 500 skafter for sikritgranater. Saadanne skafter forutsættes i yderligere fornøden utstrækning oparbeidet ved avdelingenes egen forsorg. Utgift kr. 4 000,00.

Fra England er indkjøpt 1 000 stk. Mill's haandgranater. Utgiftene hertil var £ 166,11,3.

9. Geværkasser m. v.

Til forarbeidelse av kasser for forsendelse og opbevaring av geværer til brovaktene er medgaat kr. 2 400,00.

Der er anskaffet 60 kikkerter.

IV. Flyvevæsenet — Luftforsvaret.

a) Anskaffelser til flyvevæsenet.

1. Anskaffelser fra utlandet.

I st. med. nr. 13, 1917, side 31 og 32 anføres, at da vore egne statsfabrikker og vor private industri ikke kunde tilveiebringe det høist fornødne materiel for flyvevæsenet og luftforsvaret saa hurtig som situationen gjorde det ønskelig, hadde man maattet søke anskaffet fra utlandet luftforsvarsmateriel i den utstrækning hvortil der var anledning for en nødtørftig beskyttelse mot luftangrep paa vore mest utsatte befæstninger og viktigste byer m. v.

Det blev anført at de samlede utgifter til det materiel som var bestilt i England og Frankrige, vilde utgjøre ca. kr. 2 800 000,00, inklusive utgifter til skur for flyvemateriel og kanoner m. v.

Av dette flyvemateriel har man faat fra England ialt 12 flyvemaskiner med tilbehør og reservedeler,

Frankrige ialt 10 flyvemaskiner med tilbehør, reservedeler og utstyr.

Yderligere er anskaffet fra Frankrige 4 Dionmotorer som kostet 42 000 frcs.

Nogen fuldstændig opgave over utgiftene kan ikke gives, idet man kun har mottatt et foreløbig regnskap fra Frankrige. Ifølge dette er postert paa nøytralitetsvernets konto kr. 810 552,56. I dette beløp er indbefattet de 4 Dionmotorer samt utgifter til 4 av de fra Frankrige mottagne nedenfor nævnte anti-ballonkanoner med ammunition samt 5 lyskastere og en del telefonmateriel og kabel til luftforsvaret.

Videre er postert paa kap. 10 £ 206.15.10 for endel høidemaalere og kompasser fra England, hvilke indgaar i utstyret for flyvemaskinene fra Frankrige.

Yderligere er utbetalt endel fragtbeløp.

2. Diverse materiel.

Man har tillatt postert paa nøytralitetsvernets konto utgifter for ialt ca. kr. 7 000,00 for endel materiel (belysning, bevæbning, traadløs telegrafering, fotografering) som det var nødvendig at anskaffe under den nuværende situation.

Videre har man tillatt indkjøpt fra Schweiz 5 fotografiapparater for flyvemaskiner med plater. Utgift ca. kr. 5 000,00.

3. Benzin og smøreolje.

Da baade landets og flyvevæsenets beholdninger av smøreoljer var smaa, gav departementet mars 1917 flyvevæsenet bemyndigelse til snarest indkjøp av smøreoljer for at faa en mindre mobiliseringsbeholdning.

Hermed skulde flyvevæsenets mobiliseringsbehov være dækket for ca. 3 maaneder.

Utgiften androg, iberegnet opførelse paa Kjeller av en lagerbygning for olje, til ca. kr. 29 000,00.

Videre fandt man senere i samme maaned at maatte gi bemyndigelse til indkjøp av benzin for flyvevæsenet for at øke mobiliseringsbeholdningen.

Utgift kr. 30 000,00.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

b) Kjeller flyveplads.

1. Snekkerverksted.

For at øke flyvemaskinfabrikkens kapasitet har det været nødvendig at flytte det oprindelige snekkerverksted ut av fabrikk og opføre et eget snekkerverksted, saaledes at de rum som blev benyttet til snekkerverksted, kunde disponeres til mekanisk verksted for de indkommanderte vernepligtige arbeidere. Hertil er medgaat kr. 50 000,00. Ved denne utvidelse, som paa grund av situationen maatte fremskyndes mest mulig, har man opnaadd en høist paakrævet økning av flyvemaskinfabrikkens kapasitet med over $\frac{1}{3}$ (fra ca. 24 apparater til ca. 36—40 om aaret).

2. Brønd.

Da Kjeller flyveplads er uten vandledning, har man maattet skaffe vand delvis ved kjøring fra Lillestrøm, delvis fra brønder. Til utvidelse av en ældre brønd og til gravning av en ny er medgaat kr. 6 500,00.

3. Flyvetelter, indkjøp av gaardsparcel, dræneringsarbeider.

For at kunne montere og underbringe de fra utlandet mottagne flyvemaskiner maatte der vaaren 1917 opføres nye skur for ca. 20 flyvemaskiner. For hurtigst mulig at avhjelpe mangelen paa skur maatte der desuten anskaffes 4 større flyvetelter. Hertil er ialt medgaat ca. kr. 130 000,00.

For at skaffe plads til opførelse av flyveskurene og for at opnaa en høist paakrævet utvidelse av selve flyvepladsen, har det været næret nødvendig at erhverve en parcel paa 70 maal av Kjeller gaard. Hertil er medgaat kr. 26 000,00. De to sidstnævnte beløp indgaar i den ifjor opførte utgift til flyvemaskiner m. v. (jfr. foran side 30).

Videre har de hurtiggaaende flyvemaskiner man har faat fra utlandet, nødvendiggjort endel drænerings- og planeringsarbeider paa start- og landingspladsen. Hertil er medgaat kr. 8 500,00.

4. Gjerde, belysning.

Paa grund av de usikre forhold under den nuværende situation, særlig som følge av

de ifjor rundt om i landet indtrufne tilfælder av mistænkelig ildsvaade m. v., har man efter forslag fra vaabeninspektøren for hærens flyvevæsen og luftforsvar samt efter konference med Kommanderende General fundet det paakrævet at træffe de nødvendige forføininger til en effektiv bevogtning av flyveetablisementet. Man har saaledes maattet opføre gjerde rundt etablissementet, bedre belysningsforholdene samt opføre egen vaktbygning, saa skarp kontrol kan etableres døgnet rundt. De samlede omkostninger er beregnet at ville utgjøre ca. kr. 55 000,00.

c) Luftforsvaret.

1. Anskaffelser fra utlandet.

(Jfr. st. med. nr. 13, 1917, side 31 og 32).

Man har ialt faat fra

England

12 antiballonkanoner paa automobiler med ammunition og utstyr,
10 stk. 60 cm. lyskastere,

Frankrige

12 antiballonkanoner med utstyr og ammunition. De 2 av disse har man faat fra Norsk Hydro som velvilligst i bytte har tat 2 engelske kanoner, som man fik foruten de ovennævnte 12.

5 stk. 90 cm. lyskastere med aggregater.

1 074 km. let felttelefonkabel, hvorved baade befæstningenes og det øvrige luftforsvars behov er helt dækket, hvorhos man har en del i reserve. Yderligere er kommet endel telefonmateriel.

Angaaende utgiftene til disse anskaffelser gjælder det samme som anført under anskaffelser til flyvevæsenet (se foran side 30).

Yderligere er bestilt i Frankrige endel materiel til kommandopladser for luftskytset, endel reservesaker til antiballonkanonene samt — av hensyn til luftforsvarets behov — 10 stk. 90 cm. lyskastere, 5 uten aggregater.

Grunden til at man bestilte de 5 uten aggregater er, at det længe saa ut som de 5 ankomne lyskastere vilde bli levert uten aggregater. Man fandt derfor at maatte bestille 5 aggregater her hjemme. Utgiftene til disse er kr. 34 500,00. Imidlertid fik man

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævde av rikets nøytralitet m. v.

aggregater fra Frankrike, hvormed man har 5 i reserve.

Disse 10 lyskastere skal ligge færdig til avsendelse i Frankrike.

Der arbeides paa at faa yderligere 6 antiballonkanoner fra England. Av disse skal de 2 placeres ved Sarpsborg, hvor de store fabrikker har tilsagt et bidrag paa kr. 100 000,00—kr. 120 000,00 til luftforsvaret.

I disse dager foreligger der tilbud om bidrag paa kr. 250 000,00 fra endel større bedrifter ved Fredrikstad til luftforsvar der.

Videre har A/S Glommens træsliperi og A/S Vamma fossekompani hver tilsagt et bidrag paa kr. 30 000,00.

Til assistanse for legationen i London ved innkjøp av luftskyts m. v. har været utsendt kaptein i fæstningsartilleriet R. Osmundsen.

2. Luftforsvarsanordninger.

De 12 engelske kanoner er alle disponert til Kristiania luftforsvar. Videre er her disponert 4 stk. 7,5 cm. feltartilleri-landvernkanoner samt betingelsesvis 1 feltartilleribataljon.

De 12 franske kanoner er disponert til: Oscarsborgs luftforsvar 4 stk.

Engene, Haaøens og Verpens fabrikker yder ialt kr. 80 000,00 til luftforsvaret av Oscarsborg med fabrikkene.

Kristiansands luftforsvar 4 stk.

Bergens luftforsvar 4 stk.

Anordninger av mere provisorisk art er truffet ved samtlige befæstninger. Forsvaret er anordnet væsentlig ved hjelp av 7,5 cm. og 8,4 cm. kanoner samt mitraljøser. For endel kystbefæstningers vedkommende er der truffet forføining til omgjøring av ialt 10 stk. 65 mm. kanoner til skytning mot luftmaal. Forandringen var basert paa allerede vundne erfaringer med 2 kanoner ved Tønsberg befæstninger. Utgift ialt kr. 12 000,00.

Anordninger av mere provisorisk art er forøvrig truffet ved Kongsberg, Raufoss, Kjeller og Kykkelsrud.

Samtlige utgifter ved de under nærværende punkt nævnte foranstaltninger er

postert paa nøytralitetsvernets konto. Nogen utgiftsopgave foreligger endnu ikke.

3. Diverse anskaffelser og foranstaltninger.

Til øvelse for automobilantiballonbatteriet er forarbeidet 150 fiktivprojektiler.

Der er oparbeidet 25 lydopfangere av en av sersjant i fæstningsartilleriet Lange konstruert model.

Automobilantiballonkanonene er til øvelse forsynt med ytre gevær. Utgiften hermed var kr. 350,00.

Til 7,5 cm. landvernkanoner er konstruert et sigteapparat for skytning mot luftmaal. Til anskaffelse av 12 saadanne er medgaat kr. 1 600,00.

Der er stillet til disposition for feltartilleriet en del ammunition m. v. til forsøk med 7,5 cm. kanon som luftskyts.

Likesaa har fæstningsartilleriet faat tilladelse til ved Kristiansands befæstninger at anvende 10 haubitzskud til prøve for skytning mot luftmaal.

For Bergens luftforsvar er der avsluttet kontrakt med Bergens telefonkompani angaaende benyttelse av endel av byens net. Utgiftene er ca. kr. 1 240,00 pr. aar.

Til Bergens luftforsvar er tillatt innkjøpt en ballon til øvelsesmateriel. Utgift ca. kr. 1 250,00.

Til Kristiansands luftforsvar er tillatt anskaffet en motordynamo, idet det oplystes at det fra Frankrike mottagne aggregat til den 90 cm. lyskaster var for svakt. Herved fik man ogsaa et meget ønskelig reserveaggregat for avsnittets mange lyskastere.

Utgift kr. 7 500,00.

Til Kongsberg luftforsvars lyskaster er anskaffet en omformer. Driften av denne lyskaster blir herved helt uavhengig av tilførsler fra utlandet.

Samtidig er opført et skur for lyskaster med tilbehør. Utgift kr. 4 800,00.

For at gjøre det mobile antiballonbatteri (Kristiania luftforsvar) helt effektivt under den nuværende situation har departementet fundet at maatte gi bemyndigelse til anskaffelse av 1 personautomobil og 2 motorcykler.

Utgift ialt kr. 12 000,00.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets neutralitet m. v.

d) Underbringelse, montering, standpladser m. v.

1. Etablissement for antiballon-skyts i Kristiania.

Til underbringelse av de fra England ankomne automobilkanoner og lyskastere — som indgaar i Kristiania luftforsvar — har man maattet opføre et provisorisk skur paa Akershus. Hertil er medgaat kr. 31 000,00.

2. Standpladser for antiballon-skyts omkring Kristiania.

Til nødvendige støpningsarbeider for anordning av standpladser for antiballonskyts i omegnen av Kristiania er medgaat kr. 6 000,00.

3. Luftforsvar av Oscarsborg, Haaen og Engene fabrikker.

Til luftforsvar av Oscarsborg, som samtidig er forutsat at skulle forsvare Haaen og Engene fabrikker, er forutsat anordnet 3 kanonposter à 2 kanoner og 1 lyskaster. De nødvendigste ingeniørarbeider for anbringelse av skyts og lyskastere samt for underbringelse av 1 avløsning av betjeningsmandskaper er paa det nærmeste fuldført. Saken har været forelagt Kommanderende General, fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet.

Utgiftene vil beløpe sig til ca. kr. 75 000,00

4. Luftforsvaret ved Kristiansands befæstninger.

Til anordning av ammunitionsmagasin for luftbatteriet paa Odderøen er medgaat kr. 5 500,00.

Efter forslag fra fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet har man maattet opføre pigtraadhinder rundt luftbatteriet paa Odderøen.

Utgift kr. 10 500,00.

5. Luftforsvaret ved Bergens befæstninger.

Da det under den nuværende situation er absolut paakrævet at ha luftskytssets betjeningsmandskaper underbragt i nærheten av kanonene, og da der ved kanonpostene i Bergensavsnittet overhodet ikke eksisterte bebyggelse, har man efter forslag fra fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet maattet opføre 3 Fønixbarakker

for Bergens luftforsvar henholdsvis paa Løvestakken, Fløien og Kringsjaa.

Utgift kr. 45 000,00.

For at ha fuldt effektiv ammunitions-tilgang ved luftbatteriene har man overensstemmende med forslag fra fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet maattet opføre et mindre ammunitionsmagasin ved hvert av befæstningenes 3 luftbatterier.

Utgift kr. 9 000,00.

De ovenfor under punkt 1—5 omhandlede utgifter indgaar i det i St. med nr. 13, 1917 side 31—32 opførte beløp til flyvevæsenet og og luftforsvaret (jfr. foran side 30).

6. Kykkelsrud luftforsvar.

Vakten ved Graakollen batteri har hittil været indkvartert paa en av de nærliggende gaarde i 2 mindre tilfredsstillende værelser. Da leien herfor var meget før høi, har man tillatt opført en mindre vaktstue. Opgave over utgiftene er endnu ikke indkommet.

e) Personel til Kristiania luftforsvar.

Kristiania luftforsvar er for tiden opsat med personel avgit fra felt- og fæstningsartilleriet, idet fastlønnen befal av nævnte vaaben er beordret til tjeneste ved luftforsvaret. Istedet er der ved nævnte vaaben tillatt indbeordret fastlønnen eller ulønnet befal, hvor dette er nødvendig.

f) Sikring av Norsk Hydros anlæg i Telemarken.

Norsk Hydro har til sikring av sine anlæg i Telemarken fra Frankrige indkjøpt endel antiluftskyts. Til betjening av dette samt til bevogtning av anlæggene har man samtykket i at der av det vernepligtige personel som er ansat i selskapets tjeneste, opsettes et sikringsdetachment. De med dette forbundne utgifter utredes av Norsk Hydro.

g) Utarbeidelse av ekserserreglement m. v. for antiballonskyts.

Til at utarbeide ekserserreglement og skyteregler m. v. for det fra Frankrige mot-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

tagne antiballonskyts har man samtykket i at der blev indbeordret en officer til vaabeninspektøren for hærens flyvevæsen og luftforsvar. Utgift kr. 120,00 pr. maaned.

h) Automobil-antiballonbatteriet.

Som godtgjørelse til 5 officerer som var paalagt at utarbeide diverse reglementer, beskrivelser m. v. for det fra Faankrige motagne automobil-antiballonbatteri er ialt tillatt utredet kr. 500,00.

Til engagement av en motormekaniker ved antiballonbatteriet har man midlertidig stillet kr. 200,00 pr. maaned til raadighet.

i) Utsendelse av personel til utlandet.

Gjennem Utenriksdepartementet har man opnaadd adgang for en del norske officerer og underofficerer til dels i England, dels i Frankrige at studere luftforsvaret og flyvevæsenet.

Til Frankrige har været utsendt 1 officer.

Til England har været utsendt 6 officerer for at faa en videregaaende utdanning, dels som praktiske flyvere, dels som motor- og aeroplankonstruktører.

Disse har paa reise til og fra samt under sit ophold i England oppebaaret kr. 22,50 pr. dag i kostgodtgjørelse samt faat refundert reiseutgifter efter regning.

Desuten har man siden mars 1917 hat en flyveofficer til utdanning som motoringeniør i England.

V. Forskjellig.

a) Kommissjoner.

1. Jern-, staa- og valseverkskommissionen.

Utgiftene til den i st.med. nr. 13, 1917, side 32, omhandlede jern-, staa- og valseverkskommission var ialt kr. 14 587,75, iberegnet endel utgifter som var foranlediget ved dens arbeide.

I sin sidste indstilling bragte kommissionen i forslag en række foranstaltninger

som burde træffes under den nuværende situation for at opnaa en øket fremstilling av jern-, staa- og valseverksprodukter.

Departementet gav generalfelttøimesteren i opdrag at utrede de av kommissionen reiste spørsmaal. Utgiftene med disse utredninger belastes nøytralitetsvernets konto.

Disse utredninger er efterhaanden fremlagt. De fleste av dem er iverksatt eller under iverksættelse med assistanse av departementet for den industrielle forsyning. Utgiftene ved iverksættelsen er belastet andre konti.

2. Kommission til revision av bestemmelsene for signal- og bevogtningstjeneste mellem kystbefæstningene og marinen.

Der er nedsatt en kommission bestaaende av 1 marineofficer og 1 fæstningsartilleriofficer til behandling av spørsmaalet om:

- 1) Fæstningsartilleriets og marinens bevogtningsreglementers yderligere sammenarbeiden.
- 2) Mulige ændringer i mineforsvarenes bevogtningsreglementer.
- 3) Mulige ændringer i passageregler og bestemmelser m. v.

Kommissionen har indsendt forslag til fællesbestemmelser for passage over kystbefæstningenes minesperringer, naar disse er mobilisert. Forslaget er til uttalelse hos hærens og marinens myndigheter.

3. Militær rationeringskomité.

Ved kgl. resolution av 3dje november 1917 blev der bestemt nedsatt en militær rationeringskomite med opdrag at omlægge de nuværende proviantregulativer med sigte paa en rationel utnyttelse av landets beholdninger, samt at regulere forpleiningen efter avdelingenes arbeidsydelse og arbeidsforhold.

Som medlemmer av denne komite blev opnevnt 2 officerer av hæren (hvorav 1 sanitetsofficer), 2 officerer av marinen (hvorav 1 sanitetsofficer) samt avdelingschefen i statens rationeringsdirektoriat.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

b) Norsk officer stipendium til krigførende land.

Overensstemmende med hvad Stortingets militærkomite uttalte i indest. S, X for 1917, side 25, har man av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler tilstaaet major Ivar Hellenes et stipendium stort kr. 4 000,00 til en studiereise til de østerrigsk-ungarske fronter høsten 1917.

c) Divisionsmusikkorpene til nøytralitetsvernet.

Som i de foregaaende aar har ogsaa i 1917 divisionsmusikkorpene været beordret til tjeneste i nogen tid ved nøytralitetsvernet.

d) Oscarsborg musikkorps.

Paa grund av den store slitage paa instrumenter og noter under nøytralitetsvernet er Oscarsborg musikkorps tilstaaet et ekstraordinært bidrag til anskaffelse av instrumenter og noter, stort kr. 500,00.

e) Efterretningsvæsenet i Nord-Norge.

Man har — overensstemmende med 6te divisions av generalstaben og Kommanderende General tiltraadt forslag — stillet de nødvendige beløp til divisionens raadighet til en effektiv ordning av det militære efterretningsvæsen i Nord-Norge.

f) Skrivemaskiner.

Anskaffelse av skrivemaskiner til de militære institutioner som er paadrat merarbeide paa grund av det opsatte nøytralitetsvern, er fortsat i 1917.

Utgift ca. kr. 6 000,00.

g) Jernskap til generalstabens topografiske afdeling.

Man har tillatt anvendt kr. 2 400,00 til anskaffelse av jernskap til generalstabens topografiske afdeling til opbevaring av vigtigere dokumenter. Anskaffelsen er foranlediget ved de ekstraordinære forhold som den nuværende krigssituation har skapt.

h) Provisoriske desinfektionsanstalter.

For at faa undersøkt passende etableringer for provisoriske desinfektionsanstalter i 2den divisions distrikt har man til sanitetschefens disposition stillet kr. 500,00.

i) Utnyttelse av elektrisk spildkraft.

Paa grund av den nuværende petroleumsmangel har det været nødvendig at indlægge elektrisk lys i flere av de militære etableringer. Departementet har i den anledning hat opmerksomheten henvendt paa spørsmålet om utnyttelse av den elektriske energi til opvarmning og kokning i de tider av døgnet hvor elektrisk belysning ikke benyttes. Departementet har fundet at det vil være god økonomi at anvende midler til utnyttelse av den elektriske spildkraft og har i den anledning iverksat forsøksanlæg i enkelte etableringer for derved at vinde erfaring i heromhandlede retning. Utgift ca. kr. 8 500,00.

j) Forberedelse til mobilisering ved jernbanene.

For opnaaelse av en hurtig og sikker ind- og utlastning ved vore jernbanestationer ved mobilisering har man efter forslag fra Kommanderende General og generalstaben foretat endel forbedringer av lasteanordningene ved de i militær henseende vigtige jernbanestationer paa Ski, Hval og Hønefoss.

Hertil er medgaaet ialt kr. 8 000,00.

k) Militærattachéer.

For tiden haves følgende militærattachéer:

- I Petrograd: Kaptein i generalstaben W. Steffens.
- I Stockholm: Major i infanteriet J. C. Meinich.
- I Berlin og Wien: Oberstløjtnant i infanteriet G. Schnitler.
- I London: Major i infanteriet C. H. Gulbranson.
- I Paris: Major i feltartilleriet J. Sverre.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

I Washington: Major i infanteriet R. Hvoslef.

Som adjointer hos militærattachéer tjenstgjør for tiden:

I Berlin og Wien: Kaptein i infanteriet G. Spørck.

I London: Premierløytnant i infanteriet A. D. Dahl.

I Paris: Premierløytnant i feltartilleriet, C. F. Michelet.

l) Verkstedsdrift ved arsenalene.

For at sette arsenalene istand til ved mobilisering at etablere verkstedsdrift har man — overensstemmende med generalfelttøimesterens, generalstabens og Kommanderende Generals forslag — samtykket i nødvendig anskaffelse av

salmakerverktøi,
snekker- og hjulmakerverktøi,
sme- og bøsse-makerverktøi,
1 bøssemakerkasse,
1 kasse for vaabensmed,
materialer for salmaker, snekker, hjulmaker og smed. Utgift ca. kr. 10 000,00 pr. arsenal.

m) Trykningsutgifter.

Til trykning av spesielle direktiver m. v. til særlig anvendelse for nøytralitetsvernet er i 1917 medgaat ca. kr. 3 100,00.

n) Flytning av den tyske hjelpekrydser «Berlin».

Ifølge regjeringens beslutning blev den tyske hjelpekrydser «Berlin» den 30te oktober 1917 flyttet fra Hommelvik til Lofjorden — ca. 40 km. længere inde i Trondhjemsfjorden.

Det viste sig nemlig at Hommelviken, som tidligere var et livlig trafikcentrum, efter «Berlin»s ankomst ganske tapte sin betydning som losse- og lasteplads, idet rederne ikke længere vilde la sine skibe gaa til Hommelvik.

Til vaktkompaniet i Lofjorden har man maattet opføre endel bygninger og anlægge kloak- og vandledning. Til utgiftene hermed kommer utgiftene med skibets flytning, forøiningsarrangement, kai, leie av dampbaat for vare- og persontrafik, refusion til «Berlin» for forbrukte materialer m. v.

Den samlede utgift ved flytningen vil beløpe sig til ca. kr. 180 000,00. De maanedlige driftsutgifter er ca. kr. 12 000,00 mere end i Hommelvik.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

B. Marinen.

I tilknytning til de tidligere redegjørelser vedrørende nøytralitetsvernet m. v. skal nedenfor gives opplysning om forføininger for marinens vedkommende indtil utgangen av 1917.

I. Vedrørende personellet.

Den pr. 7de januar 1918 indeværende styrke av utskrevne mandskaper fordeler sig paa de forskjellige aarsklasser saaledes:

Aarsklasse.	Maskinister.	Fyrbøtere.	Matroser.	Tilsammen.
1907—1913	12	2	34	48
1916, indkaldt 1ste oktober 1916	33	80	398	511
1917, — 1ste februar 1917	17	174	344	535
1917, — 1ste april 1917	29	178	430	637
1917, — 1ste juli 1917	25	177	380	582
1917, — 1ste oktober 1917	21	192	435	648
Frivillige	3	—	5	8
Tilsammen	140	803	2026	2969

Av ældre mandskaper, indkaldt til nøytralitetstjeneste, haves saaledes kun ca. 50 mand, mens de øvrige tilhører aarsklassene 1916 og 1917.

Forøvrig har alt fastlønnnet personel været fordelt til tjeneste ombord eller ved administrationsgrenene iland.

Marineattachéer.

Der er for tiden beordret følgende marineattachéer:

I London og Paris: Kaptein i marinen C. Rachlew.

I Berlin og Wien: Kaptein i marinen C. B. V. Meyer.

I Washington: Kaptein i marinen H. F. Dons.

2. Vedrørende materiellet.

a) Fartøier.

I løpet av sommeren og høsten er monotorene «Thor» og «Trudvang» desarmert, idet disse fartøier: 12 cm. kanoner er avgitt til midlertidig oppstilling paa Bolærne.

Panserskibet «Tordenskjold» gjennomgaar for tiden en hovedreparation. Forøvrig er samtlige marinens fartøier utrustet til nøytralitetsvern.

Antallet av leiede private bevogtningsfartøier er 35.

Under konferanse med Provianteringsdepartementet har man i anledning av den av staten planlagte hvalfangst forberedt ombyt-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævðelse av rikets nøitralitet m. v.

ningen av de av marinen leiede hvalbaater med andre for bevogtningen passende mindre dampbaater.

Ombygtingen er bestemt at skulle foregaa i mars—april 1918 og omfatter 13 av de 15 hvalfangere som marinen har disponert.

b) Flaatestationene.

Hovedstationens provisoriske luftforsvar er etterhvert utviklet og forbedret.

De besluttede utvidelser av artilleriets, minevæsenets og flyvevæsenets etablissementer er dels færdige, dels under utførelse.

Der er til hovedstationen anskaffet 9 flytbare barakker til vaktstyrken og til flyvevæsenet.

Paa Bollærne er der under arbeide 2 minemagasiner.

Undervandsbaatstationen ved Tønsberg er under arbeide.

Ved Marviken oplagshavn ved Kristiansand er torpedobaatsslipper og torpedobaatskur samt torpedo- og intendanturmagasin og smøreoljelageret færdige.

Brændseloljelageret er paa det nærmeste færdig.

Minemagasin og flyvebaatstation er under arbeide.

Ved Bergens oplagshavn har utvidelsesarbeidene været igang og er for bygningenes vedkommende for en stor del avsluttet.

Ved Trondhjems flaatestation er i 1917 intet arbeide utført.

Ramsund flaatestation er under fuldførelse. I løpet av 1917 er fuldført eller paabegyndt størstedelen av de planlagte boliger for personel. Arbeidet med kaier, verkstedsbygning og minemagasin er fortsat.

c) Marinens hovedverft

har foruten med nybygning været beskjøftiget med vedlikeholds- og reparationsarbeider vedrørende de utrustede fartøier, reparationer av flyvebaater og omdannelse av 12 cm. monitorkanoner for fæstningsartilleriet.

Nybygningsarbeidene skrider jevnt fremover, men der er store vanskeligheter ved materialanskaffelserne.

Mineutlagger «Frøya» er paa det nærmeste færdig og har paabegyndt sine prøver.

Torpedobaatene «Snøgg», «Stegg» og

«Trygg» samt u-baatene B 1 og B 2 er under bygning ved hovedverftet, mens u-baatene B 3—B 6 er under bygning ved Thunes og Kaldnæs mekaniske verksteder.

Mineutlaggeren «Glommen» som i juni 1917 blev avlevert til marinen fra Akers mekaniske verksted er nu utrustet, og mineutlagger «Laugen» er under bygning ved samme verksted og gaar av stabelen i en nær fremtid.

Bygningen av kanonbaatene «Rauma» og «Orkla» er foreløbig indstillet paa grund av manglende materialer.

d) Marinens artilleri.

Av væsentlige arbeider ved siden av reparations- og vedlikeholdsarbeider i 1917 kan nævnes:

Forandring av affutager for 76 m/m., 65 m/m., 47 m/m. og 37 m/m. H. K. og R. K. til luftskyts, tilsammen 36 stk.

Ammunition anskaffet eller forarbeidet samt laborert:

Projektiler til større kanoner . . .	4 190	stk.
— « mindre — . . .	16 760	«

idet som større kanoner regnes 12 cm. og opover.

Materialer til projektiler etc. . .	74½	ton.
Projektilemner til større kanoner . . .	605	stk.
— « mindre — . . .	6 880	«

Omlaborert ammunition:

Til større kanoner	3 180	«
« mindre —	820	«

Av stridsammunition er opgjort:

Karduser til større kanoner. . .	2 055	«
— « mindre —	4 000	«

Av øvelsesammunition er opgjort:

Til større kanoner	245	«
« mindre —	24 560	«

Laborert og omlaborert:

Tændskruer, tændpatroner og sprængkapsler	7 765	«
Banelys	17 130	«
Geværammunition	551 000	«
Pistolammunition.	100 000	«

Hertil kommer anskaffelse og tilvirkning av aeroplanbomber (50 stk.), tændammunition, paabrændingsmidler, patronhylser, fyrverkerisaker samt behandlingen av skytebomuld og trinol fra fundne miner.

Redegjørelse for forføyninger som er truffet til hævde av rikets nøytralitet m. v.

Av kanoner har man dels under arbeide indenlands, dels helt eller delvis bestilt i utlandet:

10 stk. 10 cm. kanoner.

38 « 76 m/m. —

Fra Danmark har man mottat 50 stk. rekylgeværer.

e) Marinens minevæsen:

Ved torpedoavdelingen er der i løpet av 1917 adskilt, pudset og regulert 266 torpedoer.

Hvad torpedofabrikken angaar kan opplyses følgende:

Selve verkstedsbygningen var færdig vaaren 1917.

De fleste spesialmaskiner er nu kommet og er installert, men der mangler endnu endel, bl. a. dreiebænk for luftbeholdere, slipemaskine for staalflater samt propellerfræsemaskine.

Leveringstiden for disse maskiner er overskredet med 1 à 1½ aar.

Av almindelige standardmaskiner som dreiebænker, revolverdreiebænker og bormaskiner mangler fremdeles ca. 50 pct. Disse maskiner har imidlertid væsentlig indflydelse paa produktionshastigheten.

Maskinerne skal alle leveres fra Amerika, men der synes at være store vanskeligheter med leveransen, idet myndighetene dels har beslaglagt dem, dels har negtet utførsels-tilladelse.

Der er imidlertid allerede nu forarbeidet til prøve eller som reservedeler endel torpedodeler, som man tidligere ikke har kunnet fabrikere indenlands.

Med et fransk firma staar man i underhandling om kontrakt paa levering av 50 torpedoer, men paa grund av vanskeligheten med at faa luftbeholdere til disse torpedoer er det meget tvilsomt om saken vil gaa iorden.

Ved mineavdelingen har man klargjort indredningen av 9 fiskedampere til bruk som mineutlæggere, 4 ved Kristiansand og 5 ved Bergen.

Av miner er i 1917 fuldført:

400 miner med 150 m. ankertaug.

100 haandminer.

50 luftminer med 16 slipapparater.

50 slæpeminer.

50 synkeminer.

3 drageminer.

10 mineslæp.

10 ubaatsnet.

Under arbeide er:

200 miner med 400 m. ankertaug.

200 « « 200 « —

600 « « 100 « —

100 synkeminer.

15 mineslæp.

Elektroavdelingen har anskaffet og montert lyskasterstationene ved hovedstationens luftforsvar foruten 16 lyskastere til fartøiene. Desuten er under anlæg ladestationer for undervandsbaater ved Tønsberg og Bergen samt kraftstation og elektriske anlæg ved Ramsund flaaestation.

Radioavdelingen har anskaffet:

20 stk. spesialmottagerapparater.

16 « radiopeilestationer.

2 « radiotelefonapparater.

6 « transportable feltstationer.

8 « radioapparater for flyvebaater.

11 « mindre radiostationer

samt 2 transportable feltmottagerstationer og 4 aeroplanavsendere for hærens flyvevæsen.

I løpet av 1917 er der montert:

5 stk. radiopeilestationer iland nemlig ved Karl Johans Vern, Tjøme, Mærdø utenfor Arendal, Viksø utenfor Bergen og Garten utenfor Trondhjem.

Av radiostationer i bruk har marinen for tiden:

Skibsstationer 35 stk.

Landstationer 13 «

Hertil kommer flyvebaatenes stationer.

De ældre stationer er i aarets løp for en stor del modernisert.

Det nye radioverksted blev tat i bruk i slutten av 1917.

f) Marinens flyvevæsen.

I løpet av 1917 har flyvebaatfabrikken bygget 4 stkr. rekognoseringsapparater, utstyrt med rekylgevær, mineslipapparat og radiotelegraf. Desuten er utført flere store reparasjoner av havarerte flyvebaater.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets nœirralitet m. v.

Fra England er inndkjœpt og mottat 4 stkr. jagerflyvebaater, utstyrt med mitraljœse. Der er indledet underhandling om yderligere at faa kjœpt 6 maskiner til av samme type.

Av fuldt brukbare flyvebaater har marinen 14 stkr. Herav benyttes 4 til skoleapparater.

I midten av december kjœpte man i England 14 stkr. flyvemotorer, hvilket materiel nu er tillatt utfœrt.

Paa Karl Johans Vern er der anordnet et verksted til fremstilling av flyvebaatenes staaal og metaldeler og til reparation av motorene. Desuten er indredet et snekkerverksted og bygget et tvilling-flyvebaatskur.

Ved Kristiansand er igangsat bygning av en flyvebaatstation for 4 flyvebaater og en flyvebaatstation utenfor Bergen er under forberedelse.

Av vernepligtige flyvere er utdannet 11 mand, mens 12 mand er under utdannelse.

g) Marinens sanitetsvæsen.

Der er anskaffet forbindelsessaker, oparbeidet beholdninger av færdige forbindinger og opprettet medikamentdepot ved Løveapotheket paa Horten for de mest gangbare medikamenter.

Der er gjennom minevæsenet anskaffet 2 radiostationer til dampskibene «Kong Haakon» og «Christiania» som i tilfælde av krig er tænkt anvendt til syketransportskibe.

Til krigslasarettet i Tønsberg er der anskaffet utstyr, og epidemisykehuset ved Apenæs ved Horten er indredet og tatt i bruk. Bygning av epidemibarakke ved marinens sykehus er paabegyndt, likesom plan for utvidelse av marinens sykehus er under utarbeidelse.

h) Marinens bygningsvæsen.

Av større arbeider kan nævnes:

Utvidelse av sjøkrigsskolen, artilleriverkstedene og bygningsvæsenets verksteder. Nybygning av radioverksted, kjeleverksted, transformatorstation, epidemilasaret, arbeider- og funktionærboliger paa Horten og undervandsbaatstation ved Tønsberg samt minemagasiner med kaier og arbeidshus paa Bollærne.

i) Marinens intendatur.

Kulbeholdningen som pr. 31te december 1916 var ca. 50 000 ton faldt ved det engelske eksportforbud ned til ca. 37 000 ton pr. 31te mai 1917. Efter forbudets ophævelse har man søkt at øke beholdningene igjen, og pr. 31te oktober 1917 var den igjen bragt op til ca. 51 000 ton.

Pr. 31te december 1917 var marinens kulbeholdning ca. 52 200 tons foruten endel cinders, koks og smiekul, samt 15 000 hl. trækul.

Nye kuloplagspladser er leiet i Hauge-sund, Aalesund, Kristiansund N. og Hammerfest.

Intendanturen har været beskjæftiget med at skaffe det nødvendige av beklædning, proviant og de mange forskjellige varesorter som tiltrænges under nœutralitetsvernet og til driften ved marinens verksteder. Det har hittil lykkes at skaffe ialfald de allerfleste artikler om end til meget høie priser og ofte under store vanskeligheter.

3. Foranstaltninger mot drivende miner.

Der er i løpet av 1917 fundet 596 utenlandske drivende miner, hvorav ca. 10 pct. er sænket, mens resten er indbjerget.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets nøytralitet m. v.

C. Vedrørende utgiftene.

Til opretholdelse av nøytralitetsvernet er fra krigens begyndelse i august 1914 til utgangen av juni 1917 efter de avsluttede regnskaper vedrørende hær og flaae medgaat:

a) Til hæren	kr. 52 953 000,00
b) « flaaen.	« 32 658 000,00
	<hr/>
	kr. 85 611 000,00

Med hensyn til utgiftenes fordeling paa anskaffelser og løpende utgifter henvises til de med departementets skrivelse av 8de december 1917 til Stortingets kontor som utrykt hemmelig bilag til St. prp. nr. 210 1917 fremsendte spesifiserte opgaver.

(Til det deri for marinen opførte beløp, kr. 32 308 000,00, kommer yderligere kr. 350 000,00, anvist av Finansdepartementet, saaledes at den samlede utgift for marinen blir som ovenfor anført, kr. 32 658 000,00).

Yderligere er medgaat:
 Utgifter i 1916—1917 vedrørende rekrutskolenes forlængelse, de ekstraordinære aarsklasser samt en del befalskurser . . . kr. 6 007 000,00
 (kfr. indstilling S. nr. 239 1917 side 436).

Tilsammen kr. 91 618 000,00

For tiden efter 1ste juli 1917 havest endnu ikke endelig regnskapsmessig oppgjør.

Til forskjellige forføininger, hvorfor er redegjort i nærværende og de tidligere fremsatte stortingsmeddelelser indtil 15de december 1917, er disponert et beløp av kr. 2 191 265,00 som endnu ikke er utbetalt.

I ovennævnte summer indgaar ogsaa, hvad der av Finansdepartementet er anvist og direkte postert paa nøytralitetsvernkontoen (for terminen 1916—1917 avrundet kr. 350 000,00).

Til disposition er av Stortinget til nøytralitetsvernsutgifter stillet ialt 96 millioner kroner indtil 31te december 1917 (hvorav indtil 1ste juli 1917 78 millioner kroner). Heri indgaar det foran opførte beløp kr. 6 000 000,00 (kr. 6 007 000,00) til dækning av utgifter utenfor det egentlige nøytralitetsvern.

Bilag 1.

Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 16de november 1917 liggende indstilling angaaende forhøiet godtgjørelse for de i Armestyrelsen indbeordrede officerer.

Det har i de senere aar vist sig at tilgangen paa arbeidshjælp i Forsvarsdepartementet stadig er blit daarligere, samtidig som arbeidsmengden er vokset enormt. Tilgangen paa brukbare kræfter har været i stadig avtaget, og det personel, som det har lyktes at knytte til departementet har i stor utstrækning følt sig litet tilfreds med de økonomiske vilkaar, som bydes. Departementet antar derfor, at det vil være nødvendig inden ret længe at opta til behandling spørsmålet om en utvidelse av den nuværende organisation og i forbindelse dermed en delvis omregulering av lønningene.

Departementet har hat under overveielse allerede nu at opta forslag herom, men er blit staaende ved at man — under de nuværende ekstraordinære forhold og i betragtning av at de egentlige departementslønninger blev regulert iaar — som hittil faar hjelpe sig med midlertidige ordninger.

For én klasse av departementets tjenestemænd finder man imidlertid straks at maatte opta forslag om en omregulering av lønningene nemlig for de indbeordrede officerer.

Man skal herom tillate sig at anføre:

Siden 1899 har det bestaat den ordning i armestyrelsen, at der ved siden av sekretærer har været indbeordret officerer til utførelse av sekretærarbeide. Lønnen for disse har været almindelig indkommanderingstillæg som for tiden utgjør kr. 4,00 pr. dag. Pr. aar blir lønnen altsaa kr. 1 460,00. For officerer som er kompanichefer kommer dertil et tillæg av kr. 30,00 pr. maaned for bestyrelsen av kompaniet.

Det har i de senere aar vist sig vanskeligere og vanskeligere at faa brukbare folk

til disse stillinger. Officerene utfører arbeide av ganske samme art som sekretærer, mens lønnen er betydelig mindre. I andre departementer opnaar officerer paa grund av sin officersutdannelse sekretærstillinger med sekretærs løn, og dette har ogsaa i nogen utstrækning været gjort i Forsvarsdepartementet i de forholdsvis faa sekretærstillinger, som der haves. Endel av sekretærstillingene maa dog forbeholdes folk med juridisk utdannelse.

Alt i alt maa det siges at officerene i Forsvarsdepartementet nu arbeider under langt daarligere lønsvilkaar end i andre departementer. Hvor daarlig betalingen er i forhold til arten av det arbeide, som utføres, vil bl. a. fremgaa av, at mens aarslønnen for en indbeordret officer for 6 timers daglig arbeide som nævnt er kr. 1 460,00 (foruten i tilfælde tillæg for kompanibestyrelse), er begynderlønnen for assistenter av 1ste klasse i departementet — som dels utfører arkiveringsarbeide og dels avskrivningsarbeide — kr. 2 300,00 stigende til kr. 3 200,00. Departementet antar sikkert, at naar man har beholdt de indbeordrede officerer i departementet i saavidt stor utstrækning som tilfældet har været, skyldes dette alene, at disse har gjort regning paa, at deres løn i den indbeordrede stilling maatte bli forbedret, hvad der som bekjendt ikke skedde ved lønsreguleringen. Hvis dette nu ikke sker vil flere av de nu indbeordrede officerer se sig nødt til at søke om at bli fritat for indbeordring og departementet vil bli endnu vanskeligere stillet med hensyn til arbeidshjælp.

Man vil derfor foreslaa som en midlertidig foranstaltning for at sikre sig arbeidshjælp, at lønnen for indbeordrede officerer

hæves til det samme beløp som fastsat for sekretærer av 2den klasse med fradrag av 25 pct. av, hvad lønnen overstiger kr. 1 500,00 saaledes som ved kgl. res. av 21de oktober 1915 bestemt. Merutgiften hermed vil utgjøre ca. kr. 9 000,00 aarlig. Beløpet foreslaaes postert paa kap. 10.

I henhold til det anførte tillater man sig at

indstille:

1. At de i armestyrelsen indbeordrede officerer midlertidig fra 1ste juli 1917 at regne gives et saa stort tillæg til sit nuværende indkommanderingstillæg, at de opnaar samme løn, som er bestemt for departementssekretærer av 2den klasse med fradrag som i kgl. res. av 21de oktober 1915 bestemt.
2. At merutgiften hermed ca. kr. 9 000,00 pr. aar utredes av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

Bilag 2.

Gjenpart av Forsvarsdepartementets indstilling, datert 31te august 1917, bifaldt ved kongelig resolution av s. d.

Ved kongelig resolution av 7de april 1916 blev bestemt:

1. Til militærpersoner, som under den nuværende situation ved at kommanderes utenfor tur paalægges ekstratjeneste — altsaa tjeneste, som ikke godskrives ham — derved at en anden militærperson, som er ansat ved statens kontorer eller andre institutioner, maa fritas for militærtjeneste, kan efter Forsvarsdepartementets bestemmelse fra 1ste april 1916 utbetales et til kostgodtgjørelse svarende tillæg utover hvad han efter gjældende regulativ tilkommer.
2. Utgiften blir at utrede av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

eller mot den heromhandlede særgodtgjørelse at overta tjenesten som en ren ekstratjeneste saaledes at den ikke kommer ham til gode ved beregningen av hans tjeneste.

Saadan kommandering til tjeneste istedenfor en anden finder imidlertid som oftest sted pludselig og uforutset og vil paa det føleligste kunne gripe ind i vedkommendes private forhold og gjøremaal. Dette gjælder selv om han faar sig tjenesten godskrevet.

Ovennevnte bestemmelse om, at særgodtgjørelse kun kan erholdes, hvor tjenesten ikke godskrives, har derfor i flere tilfælde vist sig at virke haardt og den vil virke stadig haardere, jo længere den nuværende situation vedvarer og tjenestebyrden for det fastlønnede befal derved øker.

Departementet finder derfor at maatte foreslaa, at denne ekstratjeneste, hvor dertil er anledning, godskrives vedkommende uanset om ekstragodtgjørelsen utbetales. Bestemmelsen forutsættes at skulle gjælde fra 1ste juli 1917.

Hvad selve godtgjørelsen angaar, var den i resolutionen fastsat til «et til kostgodtgjørelse svarende tillæg.»

Kostgodtgjørelsen var dengang kr. 5,00 for kapteiner og premierløytnanter og kr. 3,00

Betingelsen for at erholde heromhandlede særtillæg, er altsaa for tiden, at tjenesten ikke godskrives vedkommende. Den, der saaledes blir kommandert til tjeneste utenfor tur og istedenfor en anden, har altsaa valget mellem enten at utføre tjenesten uten særgodtgjørelse mot at faa sig den godskrevet

Bilag Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

for underofficerer, og denne sats har været bibeholdt ogsaa efterat kostgodtgjørelsen (inklusive nattillæg) ved lov av 26de juli 1916 er fastsat til kr. 10,00 og kr. 7,00 henholdsvis for heromhandlede officerer og underofficerer.

Da det imidlertid har vist sig, at disse satser nu er altfor lave agter departementet at la godtgjørelsen fra 1ste juli 1917 utbetale efter den nuværende for kostgodtgjørelse (med nattillæg) normerte satser.

I henhold til foranstaaende tillater departementet sig at

indstille:

Fra 1ste juli 1917 blir den ved kongelig resolution av 7de april 1916 fastsatte godtgjørelse for militærpersoner, som i de i nævnte resolution omhandlede tilfælder kommanderes til tjeneste utenfor tur, at utbetale ogsaa, naar tjenesten godskrives vedkommende.

Bilag 3.

Gjenpart av Forsvarsdepartementets innstilling, datert 7de april 1916, bifaldt ved kongelig resolution av s. d.

Den nuværende situation har medført øket og forcert arbeide for personellet ved en flerhet av vore statsinstitutioner. Dette er tilfældet ikke alene i Forsvarsdepartementet og de det undergivne militære administrationsgrene, men ogsaa — om ikke overalt i samme grad — for personellet ved enkelte andre statsinstitutioner.

Paa mange steder har den økede arbeidsmengde nødvendiggjort ekstraordinær arbeidshjelp, men spesielt har man i den utstrækning, det overhodet har været mulig, maattet lægge beslag paa den faste personels arbeidskraft, idet det jo kun i en meget begrenset utstrækning er mulig at erstatte disse paa sine respektive omraader sakkyndige folk med nye og uøvede.

Blandt dette faste personel i de forskjellige departementer og de dem underlagte institutioner findes en del fastlønnede officerer og underofficerer, som kombinerer denne stilling med deres stilling som officer eller underofficer «i distriktstjeneste». Lønningene for disse militære stillinger «i distriktstjeneste» er, som bekjendt, fastsat under hensyn til, at vedkommende skal kunne skaffe sig et bierhverv, og den nævnte kombination med en anden offentlig stilling har under normale forhold gjennemgaaende vist sig heldig saavel for ved-

kommende statsinstitution som for militære tjenestemænd. Kollisioner mellem vedkommende statsinstitution og hans tjeneste i den anden offentlige stilling har som regel kunnet undgaaes.

Anderledes under den nuværende situation.

Paa den ene side lægger militærtjenesten — spesielt nøytralitetsvaktstjenesten og hvad dermed staar i forbindelse — sterkt beslag paa vedkommende officerer og underofficerer, og paa den anden side har, som foran anført, tjenesten i de offentlige kontorer, hvor vedkommende har sin anden stilling, i stadig større utstrækning lagt beslag paa alle kræfter. Forholdet har etterhaanden utviklet sig derhen, at det er blitt nødvendig at holde enkelte av disse tjenestemænd tilbake fra deres militære tjeneste, for at de helt skal kunne staa til disposition for vedkommende kontor.

Det kan i denne forbindelse nævnes, at der fra de civile administrationsgrene jevnlig indløper henstillinger til de militære myndigheter om, at tjenestemænd under vedkommende administrationsgren maa bli fritat for militærtjeneste. Den militærtjeneste, for hvilken en offentlig funktionær saaledes blir fritat maa imidlertid paalægges en anden officer eller underofficer, som ved denne ekstra-

tjeneste blir økonomisk skadelidende, idet ogsaa han i de fleste tilfælde vil bli tatt bort fra en lønnet bistilling.

Omend dette ikke kan tillægges avgjørende betydning, idet de private interesser efter departementets mening her maa vike for hensynet til, at statsmaskineriet kan fungere bedst mulig i tider som de nuværende, finder man dog at der — som en nødvendig konsekvens av et saadant arrangement — maa tilstaaes en godtgjørelse utover vanlig indkommanderingstillæg til dem, som saaledes blir bortkommandert utenfor tur og derved faar mere tjeneste, end de ellers skulde ha haat.

Med hensyn til størrelsen av denne godtgjørelse antar departementet, at den passende kan settes til de for kostgodtgjørelsen gjældende satser, altsaa for officerer kr. 5,00 pr. dag eller kr. 150,00 pr. maaned og for underofficerer kr. 3,00 pr. dag eller kr. 90,00 pr. maaned.

Departementet vil altsaa foreslaa, at hvor den nuværende situation findes at nødvendiggjøre at nogen ved en av statens kontorer eller andre institutioner ansat fastlønnede officer eller underofficer holdes tilbake fra at utføre den militære tjeneste, han som befalingsmand «i distriktstjeneste» skulde være beordret til, blir forslag med fornødne opplysninger at forelægge Forsvarsdepartementet til avgjørelse.

Hvis departementet finder at kunne tiltræde forslaget, blir til den officer eller underofficer, som utenfor tur maatte bli kommandert i ovennævnte tjenestemand's sted, at utbetale et tillæg, stort kr. 150,00 pr. maaned for officer og kr. 90,00 pr. maaned for underofficer.

Den uttrykkelige forutsætning for erholdelsen av dette tillæg er da, at beordringen ikke bare forrykker (fremskynder) vedkommendes tjenestetur, men at den skaffer ham direkte mertjeneste altsaa tjeneste som ikke blir godskrevet ham i tjenesteruster.

Man har her, som det vil sees, kun tatt sigte paa fastlønnede officerer og underofficerer. Hvad vernepliktig personel angaar, vil den omstændighet, at disse i tilfælde skulde maatte holdes tilbake fra utførelsen av sin vernepliktstjeneste, normalt ikke behøve at medføre direkte mertjeneste for andre, men i det høieste kun, at disse andre blir beordret paa en anden tid end de normalt ellers skulde været inde. Hvor dette undtagelsesvis ikke holder stik, hvor altsaa en anden militærperson virkelig paaføres mertjeneste ved at en vernepliktig paa denne maate blir holdt tilbake fra sin militærtjeneste, er det departementets forutsætning at saken forelægges Forsvarsdepartementet, som da i tilfælde skulde været beordret til at tilstaa godtgjørelse efter de foran for fastlønnede militærpersoner angivne principper.

For korporaler og menige vil godtgjørelsen passende kunne settes til kr. 2,00 pr. dag eller kr. 60,00 pr. md.

Utgiften forutsættes utredet av de til nøytralitetsvernet ekstraordinært bevilgede midler.

Departementet finder sluttelig ikke at burde undlate uttrykkelig at pointere, at hvad her foreslaaes, som allerede før nævnt, utelukkende er diktert av hensynet til det offentliges tarv. For dem, som paa denne maate maatte bli holdt tilbake fra at gjøre sin militærtjeneste, vil dette erfaringsmæssig saalangt fra være efter deres ønske, men meget mere for iallefald de aller fleste av dem føles meget ubehagelig, selv om der ved en ordning som den her foreslaatte kan undgaaes, at den, som maa overta vedkommende tjeneste, derved lider et direkte økonomisk tap.

I henhold til foranstaaende tillater departementet sig at

indstille:

1. Til militærpersoner, som under den nuværende situation ved at utkommanderes utenfor tur, paalægges ekstratjeneste — altsaa tjeneste, som ikke godskrives ham —, derved at en anden militærperson, som er ansat ved statens kontorer eller

Bilag Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

andre institutioner, maa fritas for militærtjeneste, kan efter Forsvarsdepartementets bestemmelse fra 1ste april 1916 utbetales et til kostgodtgjørelse svarende

tillæg utover hvad han efter gjældende regulativ tilkommer.

2. Utgiften blir at utrede av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

Bilag 4.

Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 3dje november 1917 liggende indstilling angaaende midlertidig ekstraordinært lønstillæg for haandverksunderofficerer.

Haandverksunderofficerene er — med undtagelse av enkelte ved specialvaabnene — avlønnet som befal i distriktstjeneste, nemlig:

Bøssmakere: som kommandersersjanter.

De andre haandverksunderofficerer:

halvparten som furerer og

halvparten som sersjanter.

Forutsætningen for denne avlønning har været at de i likhet med andet befal i distriktstjeneste kun blir indbeordret til militærtjeneste en del av aaret, saaledes at de den resterende tid kunde faa anledning til civilt bierhverv.

Dette forhold er imidlertid siden verdenskrigens utbrud blit helt forandret. Opsætningen av nøytralitetsvern, de mange kurser og lignende, samt vaabenøvelsenes avholdelse til alle tider av aaret — istedetfor som før bare om sommeren — har bevirket at de fleste haandverksunderofficerer nu faktisk er indbeordret til tjeneste aaret rundt. Hvor dette undtagelsesvis ikke er tilfældet, er den tid de ikke er inde ihvertfald saa ubetydelig at de ikke kan basere noget civilt bierhverv herpaa i denne tid.

Forutsætningen for haandverksunderofficerenes avlønning som befal i distriktstjeneste er dermed bortfalt, og der er — som det var at vente — fra haandverksunderofficerene eller fra regimentene paa deres vegne indkommet en række forestillinger om haandverksunderofficerenes uheldige stilling. Det fremholdes det vanskelige ved at beholde disse tjenestemænd og specielt ved at faa de ledige stillinger besat.

Særlig er forholdene vanskelige for vaabensmedenes og bøssmakernes vedkommende, som fordi de er specialutdannet og ofte kan komme ind i godt avlønnede civile stillinger, er meget litet tilbøielig til at søke de militære vaabensmedstillinger. Det har derfor været meget vanskelig at faa disse stillinger besat. Det har endog i det sidste i flere tilfælde været nødvendig at engagere leiet civilhjælp for at faa arbeidet utført.

Det kan i denne forbindelse nævnes at de fleste haandverkssvende som leies til arbejde paa avdelingens verksteder, hyppig maa betales en dagløn som er adskillig høiere end den deres foresatte, haandverksunderofficerene, oppebærer. At dette forhold ikke er opmuntrende for de sidstnævnte er indlysende.

Departementet har søkt i nogen utstrækning at lette haandverksunderofficerenes vilkaar under den nuværende situation, idet der ved departementets bestemmelse av 12te mars d. a. blev tilstaat endel regimentsstaber nøytralitetsvaktsavlønning paa visse betingelser, hvorved bl. a. ogsaa haandverksunderofficerene fik nøytralitetsvaktsavlønning (d. v. s. garnisonerende løn m. v.) under indbeordring til tjeneste utover 6 maaneder pr. aar, naar denne mertjeneste skyldes nøytralitetsvernet.

Imidlertid kan denne bedring i lønsvilkaarene ikke komme alle haandverksunderofficerer tilgode, idet mange saagodtsom det hele aar er inde til tjeneste, selv om denne ikke direkte skyldes det egentlige nøytralitetsvern, men eksempelvis at vaabenøvelsene ved samme regiment under de nuværende forhold er henlagt til forskjellige aarstider.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

Bilag

Departementet finder — under henvisning til foranstaaende — at haandverksunderofficerene herefter og saalænge den nuværende situation vedvarer bør bli at avlønne som garnisonerende.

En bøsse-maker (kommandersersjant), som er indbeordret i 10 maaneder av aaret, har nu (med indkommanderingstillæg) kun kr. 1 780,00 aarlig, en haandverkersersjant under samme forhold kr. 1 588,00. En garnisonerende kommandersersjant har nu kr. 2 100,00 + indkommanderingstillæg under tjeneste utenfor standkvarteret, d. v. s. ca. kr. 2 730,00 eller ca. kr. 1 000,00 mere. En garnisonerende sersjant tjener paa samme maate kr. 2 430,00 eller ca. kr. 900,00 mere.

Det er vistnok saa, at ikke ubetinget alle haandverksunderofficerer har tjeneste hele aaret rundt. Nogen faa av dem kan saaledes være fritat for indbeordring 2—3 maaneder av aaret. Imidlertid vil der i tilfælde være fuld adgang til med fordel at nyttiggjøre sig disse ogsaa for denne tid, saafremt man lønner dem som garnisonerende. Og det er ogsaa meget vanskelig, for ikke at si umulig, at sondre ut enkelte og gi dem garnisonerende avlønning og gaa andre forbi, idet forholdene her varierer og det ikke let kan trækkes nogen grænse mellem de som maa betragtes som garnisonerende, og de øvrige som muligens hittil har hat 2—3 maaneder av aaret som de ikke har været indbeordret.

Det er saaledes efter departementets mening fuld grund til at gi samtlige haandverksunderofficerer et tillæg, der i lønsmæssig henseende sidestiller dem med de garnisonerende underofficerer saalænge den nuværende situa-

tion vedvarer. Samtidig forutsættes da at bortfalde:

1. Reparationspenger for de bøsse-maker som nu har saadanne (for tiden 21 stkr. à kr. 700,00 pr. aar).
2. Indkommanderingstillæg under tjeneste i garnisonsstedet (standkvarteret), kfr. tillægsregulativets punkt 9,2.
3. Eventuel nøytralitetsvaksavlønning i henhold til departementets skrivelse av 12te mars 1917.

Merutgiften ved denne foranstaltning anslaaes til ca. kr. 9 000,00 pr. maaned, hvilket beløp under henvisning til hvad ovenfor er anført om grunden til denne midlertidige lønsregulering, blir at utrede av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

1. Under den nuværende situation blir fra november 1917 og indtil videre samtlige i distriktstjeneste ansatte haandverksunderofficerer at utbetale et saa stort tillæg til sin løn, at de ialt vil oppebære avlønning m. v. som for garnisonerende underofficerer bestemt.
2. De underofficerer som kommer til at oppebære tillæg som nævnt i punkt 1, tilpligtes at utføre garnisonstjeneste det hele aar.
3. Merutgiften ved de forannævnte foranstaltninger utredes av bevilgninger til nøytralitetsvernet, budgettets kap. 10.